ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 84 (2444)
24 кастрычніка 1969 г. ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Ларысу Волгаву ведаюць на будаўніцтве 3-га Салігорскага калійнага камбіната не толькі як лепшую тынкоўшчыцу, але і як актыўную ўдзельніцу мастацкай самадзейнасці. Калі б не выступала яна — заўсёды поспех, заўсёды бурныя воплескі...

Фота В. ДУБІНКІ.

РАДЗІМА СУСТРЭЛА ГЕРОЯЎ

22 кастрычніка 1969 года сталіца нашай Радзімы — Масква ў дзевяты раз з захапленнем вітала пакарыцеляў космасу — на гэты раз адважную сямёрку — Георгія Шоніна, Валерыя Кубасава, Анатоля Філіпчанку, Уладзіслава Волкава, Віктара Гарбатку, Уладзіміра Шаталава і Аляксея Елісеева.

На Унукаўскім аэрадроме ўдзельнікаў гістарычнага палёту на касмічных караблях «Саюз-6», «Саюз-7» і «Саюз-8» сустракалі члены Палітбюро ЦК КПСС, дэпутаты Вярхоўных Саветаў СССР і РСФСР, міністры, лётчыкі-касманаўты, вучоныя і інжынеры, маршалы, генералы і афіцэры Савецкай Арміі, прадстаўнікі прадпрыемстваў, будоўляў, установаў, студэнты.

...З першых метраў шляху славы — ад аэрадрома і ўсё далей і далей уздоўж Кіеўскай шашы многія тысячы людзей вітаюць сямёрку адважных.

Траса гонару завяршаецца каля сцен Крамля. Тут, у Крамлёўскім Палацы з'ездаў адбыўся ўрачысты мітынг у гонар пакарыцеляў космасу.

Гарачымі апладысментамі сустракаюць прысутныя кіраўнікоў Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада, адважных космапраходцаў.

Кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар МГК КПСС В. В. Грышын, які адкрывае мітынг прадстаўнікоў працоўных сталіцы, дае слова для выступлення лётчыку-касманаўту СССР, Герою Савецкага Саюза У. А. Шаталаву

У. А. Шаталаў ад свайго імя і ад імя сваіх таварышаў-касманаўтаў горача дзякуе родную партыю, урад і савецкі народ за аказаны высокі давер удзельнічаць у гістарычным групавым палёце касмічных караблёў.

Прамоўца расказвае, як праходзіў палёт, якога вялікага плёну ўдалося дабіцца ў вырашэнні многіх навуковых і тэхнічных пытанняў, звязаных з асваеннем космасу.

На трыбуне — Г. С. Шонін, камандзір карабля «Саюз-6».

— На караблі «Саюз-6» выканана шырокая праграма навукова-тэхнічных і медыка-біялагічных даследаванняў, — гаворыць прамоўца. — У палёце нам давялося выступіць у ролі першых касмічных зваршчыкаў.

Пасля выступіў лётчык-касманаўт А. В. Філіпчанка, камандзір «Саюза-7», які гаварыў аб вялікай і плённай рабоце вучоных, канструктараў, лётчыкаў, урачоў, інжынераў, якія рыхтавалі групавы палёт, за веды і навыкі, якія далі яны касманаўтам.

Касманаўт і вучоны, Герой Савецкага Саюза А. С. Елісееў, які двойчы штурмаваў прасторы Сусвету, у сваёй прамове падкрэсліў, што групавы палёт караблёў «Саюз» з'явіўся чарговым этапам планамернага ажыццяўлення савецкай касмічнай праграмы.

З вялікай увагай удзельнікі мітынгу праслухалі прамову Генеральнага сакратара ЦК КПСС Л. І. Брэжнева.

— Сёння савецкі народ, — сказаў ён, — сустракае і віншуе самы вялікі атрад савецкіх касманаўтаў, які пабываў у касмічных прасторах.

Леанід Ільіч Брэжнеў гаворыць аб тым, што здзейсніць групавы палёт касмічных караблёў стала магчымым дзякуючы поспехам савецкай навукі, тэхнікі, прамысловасці, працоўнай доблесці савецкіх людзей.

Выступае член Палітбюро ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. В. Падгорны.

Ён віншуе слаўных пакарыцеляў космасу і зачытвае Указы Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб прысваенні высокага звання Героя Савецкага Саюза і звання «Лётчыка-касманаўта СССР» таварышам Г. С. Шоніну, В. М. Кубасаву, А. В. Філіпчанку, У. М. Волкаву, В. В. Гарбатку. Героі Савецкага Саюза лётчыкі - касманаўты СССР таварышы У. А. Шаталаў і А. С. Елісееў узнагароджваюцца другім медалем «Залатая Зорка».

Мітынг у Крамлёўскім Палацы з'ездаў аб'яўляецца закрытым. Гучыць Гімн Савецкага Саюза. І зноў грымяць авацыі — у гонар новых герояў-пакарыцеляў Сусвету.

Па матэрыялах ТАСС.

ПАЛЯПШАЦЬ ПРАПАГАНДУ БЕЛАРУСКАЙ МУЗЫКІ

Міністэрства культуры БССР, Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па друку, Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па радыёвяшчанні і тэлебачанні і праўленне Саюза кампазітараў рэспублікі прынялі пастанову «Аб стане і мерах паляпшэння прапаганды беларускай музыкі».

За апошні час, гаворыцца ў ім, прапаганда музычнага мастацтва ў Беларусі значна пашырылася. Кампазітары стварылі рад значных твораў розных жанраў. Узрасло майстэрства маладых музыкантаў-выканаўцаў. Пашырылася сетка музычных вучылішчаў, у гарадах і сёлах з'явіліся новыя канцэртныя пляцоўкі. Пад'ёму музычнай культуры спрыяе ўзросшая колькасць музычных радыё- і тэлеперадач.

Аднак, у гэтай вялікай і важнай справе ёсць яшчэ істотныя недахопы і нявырашаныя праблемы. Слаба наладжаны кантакты паміж вядучымі канцэртнымі калектывамі, музычнымі тэатрамі і кампазітарамі. Вельмі рэдка абнаўляецца рэпертуар, у ім адчуваецца востры недахоп яркіх, значных твораў беларускай музыкі.

Недастатковае развіццё атрымалі ў рэспубліцы такія масавыя формы музычнага выхавання, як святы песень, музычныя фестывалі. Мала яшчэ ў нас самадзейных аркестраў народных інструментаў, асабліва цымбальных, харавых капэл, вакальных інструментальных ансамбляў. Усё яшчэ недастаткова актыўна вядуцца пошукі новых форм радые- і тэлевізійных перадач. Не ў лепшым стане справа з запісамі новых твораў і канцэртных нумароў на грамафонныя пласцінкі. Паляпшэння патрабуе і якасць рэкламы.

У пастанове падкрэсліваецца, што праблемы стварэння музычных твораў высокага ідэйна-мастацкага ўзроўню і далейшага паляпшэння прапаганды музычнага мастацтва рэспублікі — адна з асноўных задач Саюза кампазітараў, музычных тэатраў, кансерваторыі, канцэртных арганізацый і іншых устаноў культуры. Зыходзячы з гэтага, ім прапанавана распрацаваць і на працягу сезона 1969—1970 гадоў ажыццявіць рад канкрэтных мер.

Пастанова абавязвае:

устанавіць пастаянныя сувязі кіраўніцтва і мастацкіх саветаў музычных тэатраў і канцэртных калектываў з праўленнямі творчых саюзаў;

арганізаваць пры кожным буйным музычным калектыве шырокі аўтарскі актыў;

выявіць найбольш плённыя формы штодзённых творчых сувязей паміж работнікамі тэатраў, канцэртных арганізацый, кампазітарамі і пісьменнікамі.

Упраўленню па справах мастацтва Міністэрства культуры БССР прапанавана глыбей вывучаць стан бягучага рэпертуару, вызначаючы асноўны напрамак рэпертуарнага пошуку для кожнага калектыву, практыкаваць дагаворныя заказы кампазітарам і пісьменнікам не толькі на творы буйных форм, але і на песні, музычна-літаратурныя нумары і г. д.

У пастанове намечана многа мерапрыемстваў па прапагандзе беларускай музыкі сярод шырокіх колаў працоўных: канцэрты беларускай музыкі, лекцыі, тэматычныя вечары, сустрэчы з кампазітарамі, пашырэнне сеткі універсітэтаў і факультэтаў музычных ведаў. Прадугледжваецца сістэматычнае правядзенне конкурсаў на лепшае выкананне беларускай музыкі сярод самадзейных калектываў і асобных выканаўцаў.

Выдавецтву «Беларусь» прапанавана сумесна з Упраўленнем па справах мастацтваў і Саюзам кампазітараў БССР распрацаваць перспектыўны план выдання музычнай літаратуры на 1971—1975 гады, звярнуць асаблівую ўвагу на якасць рэдагавання і мастацкага афармлення. У мэтах больш шырокага распаўсюджвання літаратуры наладзіць паўсюдна глыбокае вывучэнне попыту на яе ў рэспубліцы і за яе межамі.

Беларускае радыё і тэлебачанне павінна пастаянна пашыраць жанры і формы прапаганды беларускай музыкі, удзяляючы пры гэтым больш увагі нацыянальнай сімфанічнай і камернай музыцы.

Рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва», рэдакцыям музычнага вяшчання Беларускага радыё і тэлебачання прапанавана шырэй асвятляць музычнае жыццё рэспублікі.

Сур'ёзная ўвага аддаецца ў пастанове павышэнню якасці рэкламы.

Пераклічка сельскіх клубаў

ЧАС АКТЫЎНАЙ ТВОРЧАСЦІ

З ПАСЯДЖЭННЯ РЭСПУБЛІКАНСКАЙ АПЕРАТЫЎНАЙ ГРУПЫ

Пад старшынствам намесніка міністра культуры БССР Р. Мачуліна адбылося чарговае пасяджэнне рэспубліканскай аператыўнай групы па правядзенні 2-й усесаюзнай пераклічкі сельскіх клубаў, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. На пасяджэнні былі абмеркаваны інфармацыі старшага інспектара Пастаўскага аддзела культуры Р. Касміной, дырэктараў Чэрвеньскага і Ляхавіцкага раённых дамоў культуры У. Васілеўскага і Г. Ляваш аб ходзе падрыхтоўкі да ленінскага юбілею.

Паспяхова выконваюцца ўзятыя ў гонар юбілею абавязацельствы культасветустановамі Пастаўскага раёна. Установы культуры тут пачалі рыхтавацца да юбілею Ільіча яшчэ ў разгар падрыхтоўкі і святкавання юбілею нашай рэспублікі. Яшчэ больш узмацнілася работа пасля таго, як былі аб'яўлены пераклічка сельскіх клубаў і грамадскі агляд бібліятэк. Усё часцей і цікавей пачалі арганізоўвацца сустрэчы з ветэранамі рэвалюцыі і старымі бальшавікамі, якія бачылі Леніна і яго паплечнікаў. Палепшыўся ідэйны змест і якасць тэматычных і літаратурных вечароў, вусных часопісаў, чытацкіх канферэнцый.

Многа было зроблена, каб установы культуры прывесці ва ўзорны парадак, адрамантаваць, добраўпарадкаваць, абсталяваць добротнай, сучаснай мэбляй, забяспечыць неабходным культінвентаром. За 1966—1969 гг. за свае сродкі пабудавалі сельскія дамы культуры калгасы імя Заслонава, «Прагрэс», «Кастрычнік», «Колас», «Першае мая», «Перадавік», «Ударнік», «Запаветы Ільіча», «Чырвоны сцяг». За сродкі прафсаюзаў добры Палац культуры ўзведзены ў цэнтры саўгаса «Дунілавічы». Зараз з 84 устаноў культуры ўжо 82 гатовы да работы ў зімовых умовах.

Сёлета за дзевяць месяцаў адбылося 759 канцэртаў мастацкай самадзейнасці, 140 выездаў зрабіла агітбрыгада РДК, прачытана 537 лекцый і дакладаў. Асабліва ўпадабалі жыхары раёна візіты так званага агітпоезда, створанага пры райкоме партыі, які наведвае ўсе калгасы і саўгасы. Акрамя таго, што чытаюцца лекцыі і даклады, паказваецца цікавы і змястоўны канцэрт, урачы агітпоезда прымаюць хворых, юрысты і дэпутаты Саветаў кансультуюць усіх жадаючых па пытаннях савецкага заканадаўства, прымае заказы перасоўны камбінат бытавых паслуг.

Вельмі ўзрасла цікавасць працоўных да жыцця і дзейнасці правадыра рэвалюцыі, да гісторыі нашай партыі і Савецкай дзяржавы. Каб задаволіць гэтую цікавасць, на Пастаўшчыне праводзяцца ленінскія ўрокі і чытанні, сустрэчы з ветэранамі рэвалюцыі, вусныя часопісы, фестывалі кінафільмаў аб У. І. Леніне, яго паплечніках і рэвалюцыі, вечары пытанняў і адказаў.

Надоўга запомніцца чытачам Дунілавіцкай сельскай бібліятэкі тэматычны вечар «Вобраз Ільіча ва ўспамінах сучаснікаў». На гэтым вечары не толькі расказвалася, якую ацэнку давалі правадыру яго таварышы - рэвалюцыянеры, але і выступіла настаўніца мясцовай школы Н. Мартынава, якая жыла ў Шушанскім, сустракалася з Надзеждай Канстанцінаўнай Крупскай і гутарыла з ёю.

Ва ўсіх калгасах і саўгасах раёна, якія носяць імя У. І. Леніна, адбыліся ўжо тэматычныя вечары «З гонарам насіць імя вялікага правадыра».

У Казлоўшчынскім сельскім Доме культуры (дырэктар В. Воўк) цікава прайшлі вечары «Ленін і цяпер жывей за ўсіх жывых», «Запаветам Леніна верныя», «Жывыя рысы Ільіча» і іншыя. Актыў гэтага Дома культуры сапраўды актыўны. З яго дапамогай арганізавана 11 урачыстых рэгістрацый шлюбаў, 22 канцэрты самадзейнасці, восем выездаў агітбрыгад.

Вельмі маляўнічыя і вясёлыя былі святы праводзін зімы, сустрэчы вясны, свята сельскіх працаўнікоў, тэатралізаваныя прадстаўленні, прысвечаныя 25-годдзю з дня вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, 30-годдзю ўз'яднання Заходняй Беларусі і іншыя.

У раёне зараз няма ніводнай установы культуры, дзе б не аформілі маляўнічых стэндаў «Ленін — арганізатар Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы», «Жыццё У. І. Леніна — прыклад для моладзі». «Вялікі і просты», «Вывучайце ленінскую спадчыну», «Запаветам Леніна верныя» і многія іншыя. Бібліятэкі ўзмацнілі прапаганду твораў Ільіча і літаратуры аб ім. Сёлета, напрыклад, чытачам выдадзена за дзевяць месяцаў больш 14,5 тысяч экземпляраў кніг аб У. І. Леніне, многія тысячы твораў самога правадыра. Вялікую работу праводзяць бібліятэкі і клубы раёна з дзецьмі і падлеткамі.

Работнікі культуры часта выступаюць у газетах і па радыё, дзеляцца вопытам работы, цікавымі задумамі і планамі.

Поспех у рабоце культасветустаноў раёна ў многім абумоўлены тым, што ў работнікаў культуры ўстанавіўся цесны кантакт з камсамольскімі арганізацыямі, што тут добра выкарыстоўваюцца тэхнічныя сродкі прапаганды, агітацыі і культурна-асветнай работы. Аднак няправільна было б гаварыць, што ўсё ў раёне ідэальна. На пасяджэнні аператыўнай групы адзначалася, што некаторыя ўстановы культуры не выканалі юбілейных абавязацельстваў. Там, дзе клуб узначальваюць людзі без спецыяльнай адукацыі і вопыту работы, часта мерапрыемствы праходзяць нецікава, сумна. Не закончана яшчэ ў раёне пераатэстацыя культасветработнікаў. Не ўсюды рыхтуюцца да конкурсу калектываў мастацкай самадзейнасці.

На пасяджэнні групы былі адзначаны некаторыя зрухі ў рабоце Ляхавіцкага раённага Дома культуры. Крыху палепшылася метадычная работа, з'явіліся новыя формы — вечары «На агеньчык», якія арганізоўваюцца саветам маладзёжнага кафэ, і тэматычныя вечары, гаспадарамі якіх па чарзе з'яўляюцца камсамольцы той ці іншай арганізацыі, «Клуб вясёлых і знаходлівых», клуб рэвалюцыйных традыцый «Чырвоная гваздзіка». Як недахоп адзначалася тое, што метадысты РДК яшчэ недастаткова памагаюць мясцовым калектывам у падборы рэпертуару, у падрыхтоўцы іх да ўдзелу ў конкурсе.

Шмат недахопаў у рабоце Чэрвеньскага раённага Дома культуры. Аддзел культуры забраў адзінага метадыста ў свой штат. Як вынік, метадычнае кіраўніцтва сельскімі калектывамі мастацкай самадзейнасці, занядбана, новыя калектывы мастацкай самадзейнасці не ствараюцца, майстэрства тых, што ўжо працуюць не павышаецца. Агляд-конкурс мастацкай самадзейнасці, па сутнасці, няма з кім праводзіць. Зноў робіцца спроба схавацца за спіны прызнаных ужо калектываў, такіх як хор саўгаса «Натальеўск», ансамбль дудароў раённага Дома культуры.

Зіма — самы спрыяльны перыяд у рабоце асяродкаў культуры. Сёлетняя ж зіма будзе непасрэдна папярэднічаць святкаванню ленінскага юбілею. І справа гонару работнікаў культуры — сустрэць гэты адказны час усебакова падрыхтаванымі. Намеснік начальніка Гомельскага абласнога ўпраўлення культуры Д. Мурзо расказаў аб ходзе будаўніцтва новых палацаў культуры, клубаў і бібліятэк на сяле, аб падрыхтоўцы астатніх устаноў культуры да зімовага сезона.

У цэлым гэтая справа ідзе някепска. За два з паловай гады на сяле пабудавана 147 клубаў, будуецца яшчэ 87. Больш за ўсё ўзводзіцца ўстаноў культуры ў Светлагорскім, Жлобінскім, Калінкавіцкім раёнах. Калгас «12 гадоў Кастрычніка» Рагачоўскага раёна (старшыня Р. Кавалёў), пабудаваў тры брыгадныя клубы і Дом культуры ў вёсцы Журавічы. Усе яны добра абсталяваны і аформлены.

Кожныя чатыры з пяці клубных устаноў вобласці, якія патрабавалі капітальнага ці сярэдняга рамонту, ужо адрамантаваны. 236 сельскіх клубаў маюць цэнтральнае ацяпленне. За апошні час абнавіліся інтэр'еры амаль усіх клубаў і палацаў культуры. Сёлета за дзевяць месяцаў калгасы і саўгасы набылі для сваіх асяродкаў культуры 25 тысяч тэатральных і паўмяккіх крэслаў, сотні сталоў, шафаў, бібліятэчных стэлажоў і іншага інвентару. Вялікія сродкі адпушчаны гаспадаркамі на сцэнічныя касцюмы, музычныя інструменты і да т. п.

Але ёсць і нявырашаныя пытанні. Шмат цяжкасцей адчуваюць тыя калгасы, якія вядуць ініцыятыўнае будаўніцтва ўстаноў культуры: не хапае матэрыялаў, не дастаць абсталявання, асабліва сцэнічнага, патрэбных тканін. Горш чым летась забяспечаны ўстановы культуры палівам.

Члены аператыўнай групы па правядзенні пераклічкі, абмеркаваўшы заслуханыя інфармацыі, прынялі рад карысных рэкамендацый. Матэрыялы пасяджэння групы будуць давезены да ведама ўсіх устаноў культуры.

ПРАВАДЫРУ ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

Мастакі Брэста рыхтуюцца да слаўнай гадавіны з дня нараджэння У. І. Леніна. Яны працуюць над карцінамі і скульптурамі, якія прысвечаны стваральніку савецкай дзяржавы, жыццю савецкіх людзей — будаўнікам камунізма.

Так, нядаўна мастачка З. Аверына-Пагодзіна пабывала ў месцах, звязаных з жыццём У. І. Леніна. І вось цяпер нарадзіліся карціны «Домік у Шушанскім», «Ленін гімназіст». З натхненнем працавала яна над партрэтам Н. К. Крупскай.

У новым жанры выпрабоўвае сябе жывапісец П. Данелія. Ён працуе над скульптурным бюстам У. І. Леніна. У творчых задумах мастака таксама пейзажы роднага краю. Трыпціх «Працаўнікі вёскі» ствараe В. Шыкін. Цэнтральная частка трыпціха расказвае пра сённяшні дзень калгаснага жыцця, дзве астатнія часткі прысвечаны дарэвалюцыйнаму мінуламу. Мастак І. Фецісаў рыхтуе жывапісныя работы і пейзажы.

ПАКАЗВАЮЦЬ СТУДЭНТЫ

У выставачнай зале Віцебскага аддзялення Саюза мастакоў адкрылася выстаўка твораў дыпломнікаў і студэнтаў мастацка-графічнага факультэта педагагічнага інстытута. Экспануецца звыш ста работ — масла, акварэль, гравюры, чаканка, інкрустацыя па дрэву. Увагу наведвальнікаў прыцягваюць трыпціх дыпломніка Р. Сысоева «Па запаветах У. І. Леніна», плакат, прысвечаны У. І. Леніну студэнта IV курса М. Ніхадзюка, карціна «1920 год» дыпломніка І. Барадзея і многіх іншых.

БЕЛАРУСЬ АРХІТЭКТУРНАЯ

ТАКОЙ БУДЗЕ НОВАЯ «ЗОРКА»

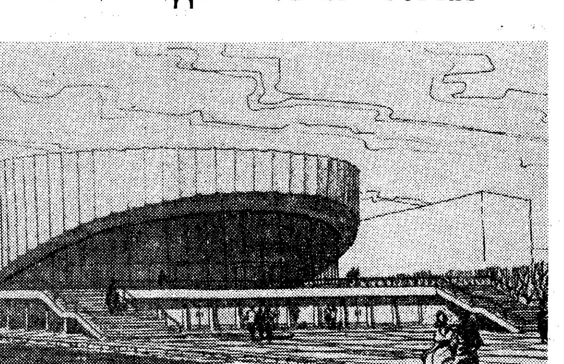
Гэты кінатэатр стаяў на прыкметным месцы на галоўным праспекце беларускай сталіцы — за некальні крокаў ад Дома друку, якраз насупраць Акадэміі навук. Але сярод дваццаці мінскіх кінатэатраў «Зорка» была далёка не першай па сваіх памерах, тэхнічных якасцях і камфорце.

Не так даўно кінатэатр раптам... знік. На месцы «Зоркі», да якой усе прывыклі за многія гады, з'явіўся пустыр. Пляцоўку абнеслі парканам, які заўсёды ў такіх выпадках прыцягвае пільную ўвагу прахожых і інтрыгуе найбольш цікаўных. Што ж будзе на месцы «Зоркі»?

Адказ на гэта пытанне знайшоўся ў архітэктурна-канструктарскай майстэрні № 3 інстытута «Белдзяржпраект», дзе працуе калектыў аўтараў будучага палаца кіно. Гэта архітэктар В. Малышаў, інжынеры Н. Мароз і М. Кацяшоў.

Вось што расказвае кіраўнік аўтарскага калектыву В. Малышаў:

— Новы кінатэатр разлічан на 1 400 месцаў. Глядзельная зала можа таксама быць месцам правядзення сходаў і фестываляў. Але асноўнае яе прызначэнне — размясціць кінагледачоў і забяспечыць ім максімум зручнасцей.

Спецыяльныя даследаванні паказалі, што самы аптымальны спосаб размяшчэння публікі ў глядзельнай зале дыктуе яе падковападобную форму. Вось чаму мы і вырашылі, што новы кінатэатр павінен мець авальную форму. Гэта рацыянальна і з пункту гледжання «прывязкі» праекта да мясцовасці: трэба ж размясціць гмах кінатэатра на даволі абмежаванай плошчы. Прыплюснутая з бакоў акружнасць удала «ўпісацца» і ў ландшафт.

Экран новага шырокафарматнага кінатэатра будзе самы вялікі ў рэспубліцы. Яго памеры 10,8×24 метры. Шасціканальная стэрэафанічная ўстаноўка павінна ствараць эфект перамяшчэння крыніцы гуку ў залежнасці ад дзеяння на экране.

Аб памерах глядзельнай залы можна меркаваць па адлегласці ад экрана да апошняга рада — 41 метр. Акустычныя і асвятляльныя прыборы будуць уманціраваны ў падвесную столь. Аздабленне сцен будзе з алюмінію. У новым кінатэатры прадугледжана сістэма кандыцыянавання паветра. Глыбокая эстрада дазволіць ператвараць кіназалу ў памяшканне для канцэрта. Спецыяльная акустыка прадугледжвае магчымасць трансляцыі са сцэны.

Наведвальнікам новага кінатэатра, якія пажадаюць зняць паліто, не давядзецца трымаць адзенне ў руках; яго можна будзе пакінуць у гардэробе. Такім чынам, вядомая прымаўка «тэатр пачынаецца з вешалкі» цяпер будзе мець дачыненне і да кіно. Два прасторныя фае і кафэ на 400 месцаў зробяць наведванне кінатэатра больш прыемным.

Будаўніцтва на месцы былой «Зоркі» пачалося.

А. БРЖАЗОЎСКІ.

Мал. В. МАЛЫШАВА.

РЫХТУЮЦЦА «НЁМАНЦЫ»

Так павялося: восень — гэта пачатак канцэртнага сезона не толькі прафесійных, але і аматарскіх творчых калектываў. Свой дзесяты канцэртны сезон пачынае сёлета калектыў гродзенскага Народнага ансамбля песні і танца «Нёман».

Карэспандэнт газеты «Літаратура і мастацтва» звярнуўся да мастацкага кіраўніка ансамбля «Нёман», заслужанага дзеяча культуры БССР Адама Сідаравіча Чопчыца з пытаннямі пра тое, што новае адбылося за апошні час у жыцці калектыву, якія яго творчыя планы і, перш за ўсё, як «нёманцы», рыхтуюцца да знамянальнай даты — 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. Вось што расказаў Адам Сідаравіч.

— Па сутнасці, усе навіны ў творчай дзейнасці нашага ансамбля звязаны з падрыхтоўкай калектыву да вялікага юбілею. Адсюль і колькаснае павелічэнне нашага калектыву, і ўключэнне ў рэпертуар новых па форме і значных па змесце вакальна-харэаграфічных кампазіцый, а таксама актывізацыя канцэртнай дзейнасці. Але — па парадку:

Зараз сям'я «нёманцаў» налічвае 140 артыстаў-аматараў. Папаўненне прыйшло з прадзільнай фабрыкі, з заводаў аўтазапчастак, гандлёвага машынабудавання, піваварнага, з будаўнічага трэстаў, аўтатранспартнай калоны, рэстарнаў. Прыток новых выканаўцаў, натуральна, ускладніў нашу работу. Новыя артысты патрабуюць увагі і мы прыкладаем зараз усе намаганні, каб яны арганічна ўвайшлі ў наш асноўны рэпертуар, над якім мы працуем ужо не адзін год.

Наконт новага рэпертуару. Вобраз Уладзіміра Ільіча Леніна вельмі ўдала ўвасоблены ў такіх харавых творах, як «Песня аб Леніне» Холмінава, «Леніна помніць уся зямля» Новікава, «Жыве з намі Ленін»Носкі на словы Якуба Коласа. Усе яны ўвайшлі ў нашу ленінскую праграму, як і «Песня пра Камуністычную партыю» Холмінава, «Беларусь — мая песня» Семянякі, «Памяць сэрца» Лучанка ў харавой апрацоўцы Паплаўскага. Уключылі мы таксама дзве песні, што вельмі любіў слухаць Уладзімір Ільіч, Гэта «Вязень» Грачанінава і руская народная песня «Уцёс».

Акрамя гэтых асобных твораў, у ленінскія канцэртныя праграмы ансамбля ўвойдуць новыя вакальна-харэаграфічныя кампазіцыі і танцавальныя сцэны. Падзеі апошняга часу яшчэ раз пацвердзілі, што абарона рубяжоў краіны — гэта свяшчэнны абавязак усіх савецкіх людзей. Наша Савецкая Армія акружана бязмернай любоўю народа. Добрай традыцыяй сталі арганізаваныя святочныя праводзіны нашых сыноў на службу ў Савецкую Армію. Вось такая кампазіцыя па сцэнарыі М. Алтухова ўвойдзе ў нашу новую праграму. Асновай музыкі гэтай кампазіцыі будзе сучасная беларуская народная песня «Сонца яснае нам свеціць». Мы зараз вядзём перагаворы з вядучымі кампазітарамі рэспублікі і з балетмайстрамі, каб яны ўзяліся за ажыццяўленне гэтай задумы.

Другая вакальна-харэаграфічная кампазіцыя, якую мы пакажам, называецца «Вячоркі». Над ёй працуюць Н. Наско, А. Шыдлоўскі і Л. Ляшэнка. Мы хочам узнавіць карціну яркага, цікавага вечара ў калгасным клубе. Калі эксперымент наш будзе ўдалым, дык можа тое-сёе змогуць выкарыстаць для самадзейнасці сельскія артысты, тым больш, што «Вячоркі» — гэта адна з народных традыцыйных форм бытавога канцэртыравання.

Задуманы намі таксама цікавыя харэаграфічныя сцэны па вядомым беларускім творы «Несцерка». Аўтар музыкі — наш гродзенскі кампазітар Я. Петрашкевіч, пастаноўшчык — заслужаны дзеяч культуры БССР Л. Ляшэнка. Карагод «Бярозанька» ствараецца таксама Л. Ляшэнкай на музыку Я. Петрашкевіча і вершы гродзенскай паэтэсы Дануты Бічэль-Загнетавай. Але самая складаная наша задума — увасобіць у пластычных формах любімы твор Уладзіміра Ільіча — «Апасіянату» Бетховена.

Некалькі слоў пра канцэртную дзейнасць. За апошні год нам давялося прымаць удзел у буйных і адказных канцэртах, прысвечаных 50-годдзю БССР, 25-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, 30-годдзю ўз'яднання Заходніх і Усходніх абласцей Беларусі ў адзінай сям'і народаў Савецкага Саюза. Давалі мы канцэрты, калі адзначаліся дні Гродзеншчыны ў Мінску, на абласной канферэнцыі калгаснікаў і г. д. Прымалі нас вельмі цёпла, мы адчулі, што наша мастацтва патрэбна людзям і адпавядае іх высокім запатрабаванням. Нам вельмі хочацца, каб наш Народны ансамбль атрымаў магчымасць паказаць сваё мастацтва ў братніх рэспубліках, каб ён стаў удзельнікам міжгарадскіх справаздачных канцэртаў. Такія паездкі будуць не толькі добрым стымулам для далейшых творчых пошукаў, але і яркім пацвярджэннем таго, як расквітнела жыццё і мастацтва беларускага народа.

Тэатр

ВАКОЛ АСТРОЎСКАГА

«АПОШНЯЯ АХВЯРА» Ў АКАДЭМІЧНЫМ ТЭАТРЫ імя Я. КУПАЛЫ

Барыс БУР'ЯН

МАЛАДАЯ жанчына ў шлюбным вэлюме, трымаючы ў руцэ свечку, крочыць на авансцэну. У яе вачах трымціць прамень, у якім і святло надзеі, і прадчуванне гора. А побач, нібы акампанемент і прароцтва, жанчына ў чорным спявае цыганскі раманс: «Прададуць цябе, прададуць...» І амаль на самай мяжы рампы сядзіць маладжавы прыгажун-спакушальнік. Паабапал сцэны ў паўзмроку размясціліся розныя фігуры — плеткары і назіральнікі, біржавікі і шукальнікі прыгод, шулеры і лёкаі. Некаму з іх і выпадзе купіць яе, гэтую жанчыну. Спявачка, быццам Касандра, прадказвае гаротны лёс... Каму?

З гэтага пытання варта пачаць размову пра спектакль купалаўцаў. І не толькі таму, што вобраз гераіні ў гэтым спектаклі толькі часткова адпавядае створанаму драматургам. На самой справе — хто ж яна, Юлія Паўлаўна Тугіна? Рэжысёр Ц. Кандрашоў і актрыса Л. Давідовіч малююць характар маладой удавы, якая прагне шчасця, дзеля яго аддае ўсе грошы таму прыгажуну-спакушальніку, не падазраючы аб тым, што ў гэтым свеце нават жанчына вымушана па-воўчы вырываць шчасце. Натура атрымалася амаль інфантыльная — светлая ў сваіх марах і парываннях, падзіцячы даверлівая, наіўная. Шчодрыя інтанацыі багатага на пераліва і адценні голасу Л. Давідовіч, яе трохі вуглаватая манера паводзіць сябе, калі Тугіну ніхто не бачыць, акрамя «сваіх», і дэманстратыўнае ўменне з годнасцю несці саму сябе і насіць дарагія туалеты, — усё ў сцэнічным партрэце падначалена адзінай мэце: паказаць бездакорную да цнатлівасці душу. Гэта ўдаецца Л. Давідовіч. І ўдаецца часам нават з дзівосным артыстычным бляскам. Асабліва ў дуэтах з Л. Рахленкам, які ў ролі Флора Прыбыткова зноў паказаў высокі прафесіяналізм свайго выпрабаванага і загартаванага ў тэатральных бурах таленту.

Чаму ж тады мы, у глядзельнай зале, унутрана спрачаемся з Л. Давідовіч, а праз яе і з рэжысурай? Што прымушае нас напружана прыслухоўвацца да тэксту ролі? Ды толькі тое, што Юлія Тугіна ў камедыі А. Астроўскага не такая, як на сцэне купалаўцаў, прынамсі — не зусім такая. Тэатр сваёй трактоўкай «Апошняй ахвяры» свядома ці выпадкова ўступае ў палеміку вакол гэтай камедыі, якая вядзецца на працягу ўсёй яе сцэнічнай гісторыі.

Аддаены рэаліст, рыцар жыццёвай праўды ў мастацтве і знаўца побыту, драматург складаў гімны ў славу рускай жанчыны — гэта справядліва. Аднак, аддаючы сваім гераіням даніну ўзрушанага і ўдзячнага сэрца, захопленага высакароднасцю іх учынкаў, ён ніколі не ідэалізаваў нічога і нікога — ні Кацярыну, ні Негіну, ні Ларысу Агудалаву... Аб'ектыўна бязлітасна раскрываў мастак трагедыю нават самых чыстых натур, для якіх шчасце было ці аказвалася неад'емным ад багацця, — усе ілюзіі разбіваліся аб халодныя і няўмольныя айсбергі тагачаснай рэчаіснасці. Заставаліся толькі два выхады — або галавой у вір, або на ўтрыманне якога-небудзь Велікатава ці пад вянец з Флорам Прыбытковым. Такі лёс і Юліі Тугінай.

Можа, нават больш складаны. У купалаўцаў Л. Давідовіч, як гэта часта рабілі папярэднія выканаўцы ролі, выкрэслівае наогул або вымаўляе не зусім выразна, камячачы, тыя словы гераіні, дзе гаворка ідзе пра грошы, пра той капітал, які ёй пакінуў нябожчык Тугін, а яна цяпер губляе. Гэта робіць Юлію Паўлаўну, канечне, вельмі высакароднай. Але і зніжае сацыяльна-філасофскі напал канфлікту яе з асяроддзем, з часам. Больш таго, такое абыходжанне з тэкстам, наўмысна пранесенае рэжысёрам і актрысай праз увесь спектакль, разбурае і вельмі натуральную рысу гэтага характару — у Л. Давідовіч гераіня выглядае зусім маладзенькай істотай, якая не ведала яшчэ, што такое каханне (ці яго эрзац), і не асабліва дасведчанай у грашовых аперацыях. Таму са сцэны не перадаецца тое, што гэтая Юлія, аддаючы ўсе грошы палюбоўніку, які павінен стаць яе мужам, бярэ з яго распіскі-паперы... Як гэта можна, паводле рэжысуры, так дыскрэдытаваць высакародную жанчыну?! А для драматурга ў гэтым не было нічога такога, што магло б ганьбіць гераіню пэўнага часу і пэўнага асяроддзя.

Што і казаць, А. Астроўскі ведаў, што не пахісне рэпутацыю жанчыны, калі пакажа, як яна, своеасаблівай Гертрудай з «Гамлета», «не паспеўшы стаптаць і чаравікаў, у якіх ішла на магілкі» за трунай Тугіна, здаровым і сумленным сэрцам цягнецца да новага, на яе думку, сапраўднага кахання. Насуперак забабонам і звычаям, законам і плёткам. Праўда, сэрца сэрцам, а жартам ці ўсур'ёз распіскі трэба браць... У спектаклі Ц. Кандрашова пра ўсё гэта толькі гавораць іншымі персанажамі, а ў характары Юліі няма і следу ад перажытага і выпакутаванага ёю раней, пад вокам не менш учэпістага біржавіка, чым Прыбыткоў. Рэжысёр будуе ўзаемаадносіны паміж дзеючымі асобамі, зыходзячы з меркавання, быццам маладая ўдава нічога не вынесла з жыцця ў доме Тугіна, акрамя прозвішча і капіталу, — засталася даверлівай, бескарыслівай абсалютна. Гэта зададзена спектаклю апрыёрна. Драматург пісаў не гэта.

Прыкрая няўдача ў «Апошняй ахвяры» ў купалаўцаў — той, каму аддадзены лепшыя парыванні сэрца такой Юліі, Вадзім Дульчын у выкананні В. Тарасава. Не бяруся вінаваціць акцёра — побач з Л. Давідовіч у гэтым спектаклі, мабыць, яму было лягчэй і нават адзіна магчыма паказваць героя альфонсам, прыгожанькім спакушальнікам, дваранчыкам-пусцельгам. Праўда, роля Дульчына наогул рэдка іграецца так, як гэта вынікае з п'есы, і толькі таму, што выканаўцы ролі Юліі пазбягаюць па-мастацку адкрытага паказу ўсёй, не ідыялізаванай глыбіні сваёй гераіні. Так здарылася і ў спектаклі купалаўцаў з В. Тарасавым — яго Дульчыну няма перад кім па-свойму шчыра раскрываць іранічны склад розуму і авантурна-свабодны, прывабны і захапляючы ў сваёй непасрэднасці характар, які ў вачах Тугінай так выгадна адрозніваецца ад нябожчыка-мужа і ўсіх іншых «рабоў сейфа». Навошта — яна ж і без гэтага наіўна верыць, нібы гімназістка, яго слову, яго настрою, яго адчаю. Галоўнае — яго багацце, якое недзе, недзе... Глядзячы спектакль, мы, шчыра кажучы, не разумеем, у што можа верыць у гэтым яўным фатаватым спакушальніку Юлія — Давідовіч. Пачынаем думаць, што... драматург тут нешта напісаў не так.

А «не так» вырашае сцэны рэжысёр. І толькі ён! Віры, у якія жыццё зацягвае чалавека — трагедыйна ці камічна, але няўмольна! — у спектаклі пераўтвораны ў стракатую мазаіку сцэнічнага відовішча. Я маю на ўвазе зробленае Ц. Кандрашовым з вядомым трэцім актам «Апошняй ахвяры». Рэжысёр разбурыў яго і раскідаў у якасці інтэрмедый па ўсім спектаклі.

Між тым, для ідэйна-мастацкага гучання твора якраз гэты акт мае надзвычай важнае значэнне. Тут, у маскоўскім садзе, каля ігральнага казіно, пераплятаюцца інтарэсы і галоўных фігур, і эпізадычных персанажаў. Масавая сцэна распрацавана драматургам з паліфанічным багаццем і дакладнасцю — усе сацыяльныя і псіхалагічныя канфлікты выразна персаніфіцыруюцца і звязваюцца ў тугі вузел: вось яна, купецкая Масква, той кірмаш, дзе гандлююць сумленнем і гонарам, з усмешкамі прадаюць адзін аднаго, у лайкавых пальчатках вырываюць, у модных шчыблетах топчуць сапраўднае ці міражнае чужое шчасце. Ігра і гандаль. Целам і душой, мільёнам і рублём, жанчынай і мужчынам. Стаўка — лёс. А збоку — пільна ўглядаецца персанаж, якога аўтар назваў Наглядальнікам: ці то журналіст, ці то пісьменнік, а можа наогул «невядомы», які і сам некалі іграў, як Дульчын, або набываў і множыў капітал, як Прыбыткоў, і цяпер збірае калекцыю тыпаў...

Замест усяго гэтага, паўтараю, Ц. Кандрашоў паставіў інтэрмедыі з дробных кавалачкаў трэцяга акта, дзе ў яго мітусяцца незразумелыя персанажы (скажам, адзін з іх спачатку ганяецца за Дульчыным з ігральнымі картамі веерам у руцэ, а потым ён жа выходзіць «чалавекам у Прыбыткова»!). Наглядальнік, як і жанчына, што спявае цыганскі раманс, з авансцэны выкрыквае сваё прароцтва адносна таго, што Дульчын ажэніцца на Півакуравай, хаця ўсё на сцэне, здаецца, вядзе таго да шлюбу з Тугінай, а потым з Ірэн Прыбытковай...

У такім асяроддзі і ў такой атмасферы Л. Давідовіч і не застаецца нічога іншага, як усімі сцэнічнымі паводзінамі толькі пацвярджаць прароцтва «з раманса», а В. Тарасаву — з вуснаў Наглядальніка. У межах пастаўленых рэжысёрам задач гэтыя артысты (разам з Наглядальнікам, графічны накід якога дае А. Памазан) праяўляюць вынаходлівасць і нават зайздроснае майстэрства. Крыўдна толькі, што В. Тарасаў застаецца ўнутрана лянівым і сумным аж да апошняй з'явы, дзе яго Дульчын так па-артыстычнаму арыгінальна пачынае развітвацца з жыццём, каб праз момант пабегчы прасіць руку, сэрца і «мільён» Півакуравай. Я падкрэсліваю — «у межах пастаўленых рэжысёрам задач», бо ў спектаклі ззяюць хараством і гармоніяй эпізоды, дзе выканаўцы вырываюцца з зададзенага ім агульнага малюнка, — і тады яны набліжаюцца да А. Астроўскага.

Скажам, дарэмна Л. Рахленка (у адпаведнасці з задумай рэжысёра і прароцтвамі прыдуманых ім «Касандр») у першы ж візіт Прыбыткова пачынае «купляць» маладзенькую ўдаву. У хмялёўскай пастаноўцы у МХАТ той жа Прыбыткоў І. Масквіна, сустрэўшы адпор прыгажуні-жанчыны, якая рашуча адмаўляецца быць у яго на ўтрыманні, пакідаў сцэну, несучы тэму: «пажывём, а тады паглядзім...!» А Л. Рахленка іграе нешта іншае. Яго Прыбыткоў у гутарцы-паядынку з Тугінай разумее, што звычайнай прыгажуняй на ўтрыманні, якіх ён бачыў мноства, яна ніколі не будзе, што за гэта давядзецца плаціць па вялікім рахунку, — і тэма эпізода гучыць прасцей і больш груба: што ж, купім вас і па вялікім рахунку! І нікуды ад мяне, Прыбыткова, вам не падзецца... Тое, што павінна было б здарыцца ў выніку дзейсных сутычак паміж героямі і нечакана-выпадковых для Юліі прычын, у купалаўцаў адбываецца ў адпаведнасці з рэжысёрскай задумай, якая адыходзіць ад аўтарскай.

Здагадваюся, што Ц. Кандрашоў на карысць сваёй канцэпцыі можа спасылацца на аўтарытэты безумоўныя, у прыватнасці, на Ю. Юзоўскага, якога так узрушыла А. Тарасава ў мхатаўскім спектаклі, што крытык напісаў пра Тугіну як пра ідэал рускай жанчыны. З крытыкам спрачаліся. Перш-наперш спрачалася сваім выкананнем А. Тарасава, якая вельмі любіла гераіню, аднак іграла ролю па партытуры, строга распрацаванай М. Хмялёвым адпаведна тэксту п'есы, яе рэальнаму зместу.

Затое, якая гэта мастацкая асалода — глядзець і слухаць Л. Рахленку і Л. Давідовіч у часе другой сустрэчы іх герояў! Адкінуўшы рэжысёрскую зададзенасць, выконваючы толькі яго па-сапраўднаму эфектныя і ўнутрана апраўданыя мізансцэны, акцёры (абое!) раскрываюць маштабнасць натуры жанчыны, якая нават у прыніжэнні сваім здольна духоўна ўзнімацца, каб быць нароўні ў свабодзе дзеяння нават з еўрапеізаваным біржавіком Флорам Прыбытковым. Хай сабе ён дае ёй урок на ўсё жыццё, яна тут выступае жанчынай шырокай і самаахвярнай у сваім імкненні да мэты. Хай сабе гэта — фатальнае каханне: яе жаданне — закон. Не, такую нават сорам браць толькі на ўтрыманне, яе пацалунак і той многага варты!

Увесь пафас сцэны, у якім даецца сплаў супярэчлівых і дзейсных намераў і пачуццяў герояў, захаваны акцёрамі так, як гэтага вымагае тэкст камедыі. Адразу і не зразумееш, хто ж каго купіў — пераможцам, ва ўсякім разе, выходзіць з гэтага паядынку Юлія Тугіна. Мушу падкрэсліць, што ў гэтай сцэне нават пластычны малюнак вобраза Л. Давідовіч вядзе бездакорна філігранна, знаходзячы суладдзе слова і руху, паўзы і жэсту...

А сцэна ж трымаецца на прыкрым абавязку Тугінай здабыць у Прыбыткова грошы для Дульчына. Актрыса сыграла яе так, што гэты кіруючы матыў («скразная дзея») не кідае цёню на гераіню, якая сама добра ведае цану сваім ахвярам. І тым канчаткова бярэ ў палон выпрабаванага на экстравагантных учынках старога. Цяпер ужо Флору Прыбыткову не будзе спакою, і Л. Рахленка перадае гэта псіхалагічна дакладнымі нюансамі і ў галасавых інтанацыях, і ў позірку здзіўленых вачэй, перад якімі адкрылася хараство ў яго, прыбыткоўскім, разуменні гэтага слова.

Спектакль, здаецца, набраў драматызму, але ж далей зноў рэжысура клапоціцца пра тое, каб эфектна праілюстраваць лёс герояў. Смешныя фігуры тых, хто ўсё сваё жыццё, кожны дзень марнуе на ўтрыманні, — прыяцель Дульчына Лука Дзергачоў (Л. Крук), Глафіра (Е. Рынковіч), Лаўр і Ірэн Прыбытковы (М. Федароўскі і Г. Талкачова), застаюцца толькі смешнымі персанажамі. Трагікамедыйны характар гэтых прыстойна апранутых жабракоў, вымушаных рабіць прыемныя твары, выпрошваючы адзін рубель ці чарку гарэлкі ў людзей, якія варочаюць «мільёнамі», зведзены пераважна да забаўных і дзіўных фігур. І хоць М. Федароўскі часам з добрым густам, па-акцёрску, як кажуць, «купаецца» ў ролі замаскварэцкага Монтэ-Крыста, а Е. Рынкевіч нават перахоплівае ў Л. Рахленкі пасаду «рухаючай спружыны» ў інтрызе п'есы, рэжысёр адводзіць ім ролі хай сабе і маляўнічага, сакавітага па фарбах, але антуражу для паказу-дэманстрацыі на яго фоне стэрыльнай наіўнасці Юліі Тугінай. У п'есе ж яны — тое асяроддзе, якое для яе не загадка, а кола, з якога не вырвешся без багацця. А калі не вырвешся, можаш і задыхнуцца. Нічога такога не дае рэжысура Ц. Кандрашова, выводзячы карнавал пацешных персанажаў, у параўнанні з п'есай здробненых і празмерна абвадэвіленых. Ну, ці ж варта было так па-акцёрску танна надаваць няшчаснаму і заўсёды галоднаму «ад'ютанту Дульчына» Дзергачову адзіную рысу — балаганнага блазна з прэтэнзіямі?.. Навошта пакой Дульчына афармляць у выглядзе шырм, складзеных з троек і сямёрак картачнай калоды?.. Адкуль пачэрпнуў мастак Б. Герлаван матывы для роспісу заслоны спектакля, на якім размясціліся атрыбуты ілюстрацый да прыгод Шэрлака Холмса?.. І што павінен азначаць паркаль ружаватага колеру, у якім і адбываецца драма Юліі Тугінай?

Мабыць, усё гэта для эфекту. Для таго, каб мы, гледачы, вастрэй адчулі, як гэта пастаноўка палемічна адыходзіць ад традыцыйнага ўважлівага прачытання камедыі і, адкідаючы ўбок істотныя аўтарскія характарыстыкі дзеючых асоб, шукае сучасную форму для сцэнічнага ўвасаблення яе ідэй і вобразаў. А эфектаў знешніх магло б быць і паменей! Каб яны не засланялі крытычны напрамак рэалістычнага пісьма А. Астроўскага, замест якога рэжысёр, усяляк ідэалізуючы вобраз гераіні, спрабуе даць увогуле гуманістычнае тлумачэнне драмы Тугінай, жанчыны, сапраўды вартай захаплення, але гістарычна канкрэтнай асобы з такога ж канкрэтнага грамадскага асяроддзя. Сентыментальная гісторыя аб тым, як прыгожая ўдава, апёкшыся на прыгожым спакушальніку-жуіры, была вымушана пайсці на адкрыта няроўны (у духу вядомага палатна Пукірава) шлюб, — фабула «Апошняй ахвяры». Праблематыка твора значна глыбей і складаней. На жаль, Ц. Кандрашоў зрабіў мноства па-тэатральнаму яркага, каб чуллівае замілаванне апанавала залай, каб ёй было і з чаго пасмяяцца, і выпусціў з-пад увагі больш істотныя моманты праблемнай камедыі А. Астроўскага.

Вядома, што ў п'есе дапытліва, па вышэйшых этычных законах даследуецца супярэчлівы жаночы характар. І нават тады, калі, здаецца, аўтар паказаў ужо высакародныя матывы самых рацыянальных разлікаў, якімі кіруецца гераіня, ён усё ж дакарае яе, зразумелую і натуральную «ахвяру веку» (гэта першапачатковая назва камедыі — «Ахвяра веку»), за тое, што яна не можа быць ідэалам рускай жанчыны. У спектаклі рашуча адкінуты нават намёкі на дакор у адрас Тугінай. Змрочная камедыя нораваў разам з вобразам гераіні ўсяляк высвечваецца. І чым бліжэй да фіналу, тым больш акцёры ілюструюць перамогу так званага «здаровага сэнсу», якому падначалілася Тугіна. А рэжысёр не заўважае, як яго захапленне наіўнай і чыстай гераіняй пераходзіць у саладжавы камплімент у яе адрас за яе жахлівы і зараджаны, мабыць, вялікай трагедыяй кампраміс. Крыўдуеш, што Л. Рахленка і Л. Давідовіч тут пагаджаюцца з такім спрошчаным вырашэннем канфлікту, што ім прыемней выглядаць адназначна «станоўчымі» персанажамі — дабрачынным Флорам і элегічна суцешанай Юліяй, — а не жывымі чалавечымі характарамі з кантраснымі светаценямі. Дуэт Л. Рахленкі і Л. Давідовіч пакідае моцнае ўражанне — і тым больш павінна быць адказнасці ў гэтых артыстаў за ідэйна-мастацкія акцэнты ў ролях і агульнай плыні камедыі. Крый божа, калі мяне зразумеюць так, быццам я заклікаю да наўмысна штучнага выкрыцця гэтых фігур, выкрыцця вульгарна-сацыялагічнага плану. Не! Адно зычу выканаўцам: услухоўвацца ў тыя словы, якія дадзены ім драматургам, мудрым чалавекалюбам і тонкім знаўцам нораваў свайго часу.

Адносна слова скажу — Янка Скрыган пераклаў «Апошнюю ахвяру» з павагай, нават з піэтэтам да мовы Астроўскага. Слоўная тканіна і па-беларуску расквечана дыяментамі жывой і важкай гаворкі, характэрнай для любой з дзеючых асоб, з захаваннем непаўторнай музыкі, кожны раз адметнай і выразнай. Калі б усе артысты, па прыкладзе Л. Рахленкі і М. Федароўскага, якія лепш за іншых у гэтым спектаклі вымаўляюць слова Астроўскага, не дазвалялі б сабе ў мітусні вострых мізансцэн праглынаць нешта, а нешта забіваць крыкам — як бы гэта было хораша!

Спектакль глядзіцца. Гэта — яшчэ адна сустрэча калектыву тэатра з вялікай драматургіяй. Карысная і цікавая. Нездарма ж гледачы не застаюцца абыякавымі ў адносінах да таго, як беларускія артысты іграюць Астроўскага, і адзначаюць цудоўныя знаходкі ў пастановачнай партытуры спектакля, у ігры Л. Давідовіч, якая тут бярэ яшчэ адну вяршыню ў творчасці і ў лепшых эпізодах паказвае надзвычай трагедыйны тэмперамент і пачуццё сцэнічнага густу; адзначаюць яны і не шаблонны падыход да класікі, характэрны ў дадзеным выпадку для ўсяго ансамблю выканаўцаў. Сведчу аб гэтым, бо і сам не аднойчы ўжо ўцягваўся ў спрэчкі і стыхійныя абмеркаванні «Апошняй ахвяры».

...Фінальныя акорды спектакля. Зноў да нас набліжаецца са свечкай яна, Юлія. У шлюбным вэлюме. Зноў яе запаволеную, быццам яна ідзе на эшафот, а не пад вянец, хаду суправаджае цыганскі раманс жанчыны ў чорным на авансцэне. І прыгажун-Дульчын сядзіць на першым плане, абапёршыся на кіёк. А ў паўзмроку недзе сочыць за ўсім гэтым Флор Прыбыткоў: ён лепш за ўсіх ведае, чым усё скончыцца... Юлія гасіць свечку. Фініта ля камедыя.

Я глядзеў камедыю двойчы. У спектакля ёсць тэндэнцыя да глыбіннага творчага росту, да паглыблення асобных характараў, да ўдакладнення важных акцэнтаў. (Раю гледачам звярнуць увагу на тое, як артыстычна авалодвае, напрыклад, Г. Талкачова неўтаймавальнай Ірэн, як у сатырычны малюнак Лаўра М. Федароўскі ўносіць псіхалагічныя адценні драмы...) Ці змогуць акцёрскія шуканні прывесці да таго, што з цягам часу «Апошняя ахвяра» стане ў купалаўцаў не толькі спектаклем «паводле Астроўскага», а творам, аўтарам якога павінен быць драматург, творам, сыграным пад кіраўніцтвам дырыжора, які ўважліва ставіцца да агульнага гучання партытуры? Адказаць цяжка. Многае тут залежыць і ад Ц. Кандрашова. Таму, відаць, і не варта кідацца слаўцом «фініта», а трэба пажадаць калектыву прынцыповага паглыблення ў свет Астроўскага, кожны раз, калі тэатр адкрывае заслону, каб іграць гэтую змястоўную камедыю, дзе ёсць агульначалавечыя матывы і зусім канкрэтны пласт народнага жыцця стогадовага мінулага.

ВІНШУЕМ З ЮБІЛЕЕМ!

СЛОВА ПРА ДРУГА

АЛЯКСАНДРУ СТРУНІНУ—60 ГАДОЎ

ЦЯЖКА сказаць, чым жыве, аб чым клапоціцца ў гэтыя гадзіны Аляксандр Пятровіч Струнін. Пасада ў яго такая, што вымагае і рознабаковых ведаў, і няўрымслівасці, і цярпення. Прагледзець яшчэ і яшчэ раз рэпетыцыю чарговага спектакля, удакладніць з мастаком дэталі афармлення, прачытаць прысланую навінку-п'есу, паспрачацца з калегам наконт фільма, які пачалі дэманстраваць у Гродна... І на ўсё ў яго хапае часу. Гэта я ведаю добра. Бывае, спашлешся на які-небудзь артыкул у часопісе, а Аляксандр Пятровіч ужо вывучыў яго (так, не пазнаёміўся, а вывучыў) і мае сваю думку.

Упэўнены, што ў гэтыя дні ён «пераварвае», асэнсоўвае свае ўражанні ад паездкі ў Польшчу, куды яго запрашаў Беластоцкі тэатр імя А. Венгеркі. Калектыў гэты мы ўсе ведаем — патрабавальны, дынамічны, творчы. Там А. Струнін паставіў драму «Неспакойная старасць» савецкага драматурга Л. Рахманава.

Новы крок у мастацтве. Колькі іх зроблена Струніным! Сорак гадоў ён аддаў сцэне. Сорак... Стаж немалы. Нават той, каму не давялося бачыць спектаклі Струніна-рэжысёра, пагартаўшы газетныя падшыўкі можа скласці ўяўленне аб яго жыцці ў мастацтве. Былі поспехі, былі выдаткі эксперыментальнай працы, былі і творчыя памылкі. На тое ён і тэатр: шукаеш, дамагаешся, здзяйсняеш мары, адкрываеш сабе нешта новае.

З Аляксандрам Пятровічам нас звязвае даўняя дружба, сумесная праца. Пазнаёміўся я з ім улетку 1962 года ў час гастроляў тэатра Балтыйскага Чырванасцяжнага флоту ў Гродна. Пастаўленыя ім спектаклі — «Акіян» А. Штэйна, «Ракетчыкі» К. Рапапорта і «Пігмаліён» Б. Шоу пакінулі тады яркае ўражанне. А праз год у Гродзенскі тэатр на пасаду галоўнага рэжысёра мы запрасілі ўжо знаёмага нам мастака.

Аляксандр Пятровіч нарадзіўся ў Чыце 22 кастрычніка 1909 года ў сям'і сталяра. У шаснаццаць гадоў Сашу напаткала бяда. Памёр бацька. І яму, які толькі што скончыў сямігодку, трэба было самастойна ўладкоўваць сваё жыццё. Ён працуе памочнікам рэквізітара ў Чыцінскім драматычным тэатры і адначасова вучыцца ў тэатральнай студыі. У 1929 годзе Струнін атрымлівае кваліфікацыю артыста чацвёртай катэгорыі і пераходзіць у трупу тэатра.

Рэжысура Чыцінскага тэатра заўважае ў маладым артысце здольнасці да рэжысёрскай працы і прызначае яго асістэнтам.

Вялікай радасцю і выпрабаваннем была самастойная пастаноўка. У 1936 годзе А. Струнін паставіў свой першы спектакль «Украдзенае шчасце» Івана Франка. Пасля паспяховага дэбюта тэатр пасылае пачынаючага рэжысёра на вучобу ў Маскоўскі акадэмічны Малы тэатр. Курсамі кіраваў вядомы артыст і рэжысёр народны артыст СССР А. Зубаў.

Пасля заканчэння курсаў, малады рэжысёр едзе ў Камсамольск-на-Амуры і прымае ўдзел у стварэнні новага тэатра. А потым рэжысёрам і артыстам працуе ў Хабараўску, Благавешчанску і іншых гарадах.

Пасля Айчыннай вайны Аляксандр Пятровіч працаваў мастацкім кіраўніком Беларускай дзяржаўнай эстрады і рэжысёрам тэатра драмы і камедыі. Больш як дзесяць гадоў — галоўным рэжысёрам вайсковых тэатраў Ціхаакіянскага і Балтыйскага флатаў.

Да свайго 60-годдзя Аляксандр Пятровіч прыйшоў з дзесяткамі пастаўленых спектакляў і сыграных роляў. Спектаклі па творах В. Шэкспіра і Ф. Шылера, М. Гогаля і А. Астроўскага, М. Горкага і А. Чэхава, А. Пагодзіна і Ус. Вішнеўскага, А. Карнейчука і К. Сіманава ўпрыгожваюць спіс рэжысёрскіх работ Струніна.

Як акцёр, ён бываў Францам Моорам у спектаклі «Разбойнікі» Шылера, Невядомым у «Маскарадзе» М. Лермантава, Добчынскім у «Рэвізоры» М. Гогаля, Ляшчом у «Апошніх» М. Горкага...

За вялікія поспехі ў тэатральнай творчасці ў 1960 годзе А. Струніну было прысвоена ганаровае званне заслужанага дзеяча мастацтваў РСФСР.

Сёмы год юбіляр працуе ў Гродзенскім абласным тэатры. За гэты час ён паставіў больш як 20 спектакляў — «Порт-Артур» А. Сцяпанава, «Антоній і Клеапатра» В. Шэкспіра, «Варвары» М. Горкага, «Дачка Расіі» П. Чараднічэнкі, «Паміж ліўнямі» А. Штэйна, «Платон Крэчат» А. Карнейчука і іншыя спектаклі гэтага рэжысёра адзначаны павагай да аўтарскай пазіцыі драматурга, разуменнем жыццёвай мастацкай праўды, непаўторнасці чалавечага лёсу.

Шэсцьдзесят гадоў — гэта ўзрост сталасці, гэта ўзрост, калі мастак, узброены жыццёвым і творчым вопытам, здольны ісці на штурм самых высокіх вышынь мастацтва.

Цяпер ён заўзята і настойліва працуе над сцэнічным вырашэннем вядомай п'есы Б. Рамашова «Вогненны мост». Рэвалюцыйная рамантыка, пафас барацьбы за Савецкую ўладу, вострыя малюнкі характараў і напружаныя ідэйна-псіхалагічныя канфлікты выносіць ён на сцэну.

Ведаючы сілы і здольнасці Аляксандра Пятровіча, я не памылюся, калі скажу, што ён яшчэ не раз парадуе акцёраў і гледачоў.

І. МІХАЛЮТА,
заслужаны дзеяч культуры БССР.

ВОДГУКІ, АДКАЗЫ

«ГЭТА БАЛЮЧА БАЧЫЦЬ»

Некалі, яшчэ да вайны, на ўскраіне Чашнікаў славілася сваёй жывапіснасцю так званая «сістэма» — старажытны канал, які злучыў згібы ракі Ульянкі. Паабапал канала былі высаджаны бярозы ды таполі, якія так разрасліся, што перапляліся голлем. Цудоўны зялёны куток, любімае месца адпачынку жыхароў пасёлка.

У вайну «сістэму» разбурылі і па гэты дзень тут запусценне — пні ды бур'ян.

Пра гэта і многае іншае, што датычыць аховы прыроды, арганізацыі адпачынку працоўных гаварылася ў нататцы пісьменніка Р. Рэлеса, змешчанай у газеце 15 ліпеня г. г.

Як паведаміла рэдакцыі сакратар Чашніцкага райкома КПБ М. Совіна, усё, пра што гаварылася ў нататцы, сапраўды мае месца. Праўда, Чашніцкі гарсавет прыняў такія-сякія меры, каб добраўпарадкаваць «сістэму», але зроблена пакуль што вельмі мала. Зараз распрацаваны шэраг мерапрыемстваў па адраджэнню былой славы «сістэмы».

У нататцы Р. Рэлеса крытыкаваліся і лепельскія камунальнікі. Крытыкаваліся за тое, што берагі Лепельскага возера асыпаюцца, тут шмат смецця, а славуты востраў пасярэдзіне возера наогул змываецца.

Рэдакцыя атрымала адказ ад старшыні выканкома Лепельскага гарсавета тав. Чарнышова, у якім ён пацвярджае гэтыя факты і паведамляе, што парушальнікі санітарнага парадку строга папярэджаны.

Госці Мінска

ДОН БАЗІЛІЁ — ДЖОЗЕФ РУЛО

ПАРТЫЯ дон Базіліё з оперы Д. Расіні «Севільскі цырульнік» найбольш папулярная і любімая партыя ўсіх гастраліруючых оперных басаў.

Параўнаўча невялікая, яна — адна з самых выдатных сатырычных старонак ва ўсёй сусветнай опернай музыцы. Для артыста з яркім сцэнічным дараваннем партыя дон Базіліё — сапраўдны скарб, яна дае неабмежаваныя магчымасці для стварэння бліскучага гратэскавага вобраза.

21 кастрычніка на сцэне Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета выступіў саліст каралеўскага тэатра Ковент-Гардэн спявак з Канады (бас) Джозеф Руло. Ён прыязджаў ужо ў нашу краіну і выступаў на сцэне Крамлёўскага Палаца з'ездаў у партыі Філіпа ў оперы Д. Вердзі «Дон Карлас». У Д. Руло — маштабны цэнтральны бас.

Вобраз, створаны ім у спектаклі «Севільскі цырульнік», мне здаецца, істотна адрозніваецца ад таго дон Базіліё, аб якім пісалі П. Бамаршэ і Д. Расіні.

У Д. Руло — гэта дабрадушны, няўклюдны, сарамлівы і нейкі наіўны манах, які робіць усё як бы не па сваёй волі, а вымушана, — такое, маўляў, жыццё, нічога не зробіш.

Больш за ўсё на свеце дон Базіліё у П. Бамаршэ і Д. Расіні любіць грошы. За грошы ён можа быць сляпым, глухім, нямым, у залежнасці ад акалічнасцей. За грошы ён можа зрабіць усё. «Вы дайце грошай, я вам усё зраблю», — гаворыць дон Базіліё. За грошы ён і паклёпнічае.

У Д. Руло дон Базіліё смешны і знешнасцю і манерамі. І гэта правільна. Але дон Базіліё не толькі смешны: ён подлы, хітры, скупы, прагны, каварны, нахабны і баязлівы. І вось гэтага якраз мы ў дон Базіліё — Руло не ўбачылі.

Арыя «Пра паклёп» — гэта псіхалагічны партрэт дон Базіліё і кульмінацыйная кропка ролі. Арыя дон Базіліё — гэта гімн паклёпу, гэтаму магутнаму сродку, здольнаму загубіць любую чалавечую рэпутацыю, якой бы бездакорнай яна ні была. Супраць паклёпу няма абароны, а дон Базіліё — гэта жывое ўвасабленне паклёпу. Цяжка нават уявіць, што можа зрабіць гэты манах, калі яму даць неабмежаваныя магчымасці беспакарана паклёпнічаць.

У Д. Руло, на жаль, у добрай у вакальных адносінах арыі «Пра паклёп» не было галоўнага — страшнага і ганебнага гімна паклёпу. Ствараецца ўражанне, што Д. Руло ўвесь час сумняваецца, ці можа каталіцкі манах дон Базіліё быць закончаным нягоднікам.

Д. Руло стварыў вобраз дон Базіліё такім, якім ён яго зразумеў і адчуў, а не такім, якім яго ўяўлялі П. Бамаршэ і Д. Расіні.

Можа акцёр і мае права на такі пошук.

А. АНАТОЛЬЕЎ.

ГАСПАДАРЫ КНІЖНЫХ СЕЗАМАЎ

БІБЛІЯТЭЧНАМУ ФАКУЛЬТЭТУ МІНСКАГА ПЕДАГАГІЧНАГА ІНСТЫТУТА імя М. ГОРКАГА — 25 ГАДОЎ

Даўняя дружба звязвае студэнтаў бібліятэчнага факультэта са старэйшым бібліятэкарам рэспублікі Н. Ватацы. Вось і сёння да Ніны Барысаўны завіталі ў ленінку першакурснікі.

На бібліятэчным факультэце Мінскага педінстытута імя А. М. Горкага заўсёды людна. А ў гэтыя дні, калі факультэт рыхтуецца да свайго 25-гадовага юбілею, асабліва. Лабаранты афармляюць выстаўку навуковых прац работнікаў, рэдкалегія — «святочны» нумар насценнай газеты, студэнты і выкладчыкі — праграму канцэрта мастацкай самадзейнасці... І таму што памяшканняў для грамадскай працы, як заўсёды, няма, месцам гэтай работы з некаторага часу стаў дэканат.

Нехта гаворыць па тэлефоне, кагосьці кансультуюць па курсавой рабоце, раз-пораз адчыняюцца і зачыняюцца дзверы.

— Аляксандр Піліпавіч, сёння інстытуцкія спаборніцтвы па лёгкай атлетыцы. Калі ласка, гэтых студэнтаў адпусціце з заняткаў...

— Што рабіць з запрашальнымі білетамі? Яшчэ не знайшлі, хто б іх надрукаваў...

Аляксандр Піліпавіч Галуза дэкан факультэта, курыць, падпісвае паперы, адказвае на пытанні, злуе і смяецца, гаворыць па тэлефоне, і я цярпліва чакаю, калі ў яго знойдзецца час і для мяне. Нарэшце, званок на заняткі, дэканат напалову апусцеў, і Аляксандр Піліпавіч неяк пасвятлеў тварам:

— Ну, цяпер пагутарым з вамі. Чытачоў «ЛіМа», мабыць, будзе цікавіць жыццё факультэта і ўсё, што звязана з яго гісторыяй і будучыняй... Споўнілася 25 гадоў з таго часу, як быў адкрыты наш факультэт. Здарылася гэта восенню сорак чацвёртага года, адразу пасля вызвалення Мінска ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Тады мы ўпершыню прынялі 22 студэнтаў. Да вайны, калі ведаеце, у Беларусі працавала каля 4200 масавых бібліятэк з кніжным фондам больш пяці мільёнаў тамоў. Усё гэта амаль начыста знішчылі фашысты. Каб дамагчыся даваеннага ўзроўню, а затым і перавысіць яго, патрэбны былі кваліфікаваныя кадры. А іх у рэспубліцы ў даваенны час было небагата...

З першага набору і пачалася планавая, сістэматычная падрыхтоўка бібліятэчных кадраў. За 25 гадоў наш факультэт падрыхтаваў амаль дзве тысячы спецыялістаў, большасць з якіх выдатна працуе ў бібліятэках рэспублікі. Мы здолелі за кароткі тэрмін ліквідаваць той прыкметны голад на кваліфікаваныя кадры, які адчуваўся ва ўсіх абласных і рэспубліканскіх бібліятэках. Нямала людзей з вышэйшай спецыяльнай адукацыяй узначальвае цяпер раённыя, гарадскія і дзіцячыя бібліятэкі. Факультэт наш рос год у год, мацнеў, пашыраўся, заваёўваў папулярнасць сярод моладзі. Дастаткова сказаць, што ў апошнія гады менш за шэсць абітурыентаў на адно месца не бывае. І гэта нягледзячы на тое, што прыём на наш факультэт з кожным годам павялічваецца. Калі ў 1944 годзе мы прынялі, як ужо гаварылася, на стацыянар, толькі 22 чалавекі, у 1959 — 50 на стацыянар і 25 на завочнае аддзяленне, то сёлета першакурснікаў ужо 375.

— Відаць, што і гэта не мяжа?

— Дагэтуль мы рыхтавалі пераважна работнікаў масавых бібліятэк, і толькі невялікая частка іх пападала ў тэхнічныя, вучэбныя, школьныя бібліятэкі. А патрэбу ж у спецыялістах і гэтыя ўстановы

В. НЕБЫШЫНЕЦ

НЯВЫРАШАНЫЯ ПРАБЛЕМЫ

ДУМКІ ПРА БЕЛАРУСКІ МАСТАЦКІ ПЕРАКЛАД

ДАЎНО наспела патрэба ў тэарэтычным асэнсаванні і абагульненні дасягненняў беларускага перакладчыцкага майстэрства. Гэтая праблема мае не толькі чыста акадэмічную цікавасць. Яе вырашэнне дапамагло б нашым перакладчыкам у іх нялёгкай і высакароднай дзейнасці.

Таму зразумела тая цікавасць, з якой сустрэта нявялікая брашура Н. І. Лапідуса «Зарубежная литература в белорусских изданиях и переводах», якая выпушчана летась выдавецтвам БДУ імя У. І. Леніна. Добра, што такая кніга, у якой аўтар паспрабаваў даць «гісторыю і характарыстыку асноўных беларускіх перакладаў твораў англійскіх паэтаў, трагедый і санетаў Шэкспіра, вершаў Бёрнса і Байрана», выйшла, нарэшце, у свет. Такія выданні, паўтараю, нам вельмі патрэбны. Аднак, як гэта ні парадаксальна, і сама гэтая брашура засведчыла адставанне нашай тэарэтычнай распрацоўкі мастацкага перакладу на фоне вялікіх дасягненняў перакладчыкаў-практыкаў.

Брашура Н. Лапідуса ўжо знаходзіла паўную ацэнку ў друку. Таму я не меўся пісаць на яе рэцэнзію. Мне проста хацелася падзяліцца з чытачом тымі думкамі, якія выклікала гэтае даследаванне, выказаць некаторыя свае меркаванні аб праблемах беларускага мастацкага перакладу. І калі я, гаворачы пра гэтыя праблемы, буду спасылацца на кнігу Н. Лапідуса, дык толькі таму, што яна ў нас — пакуль што адзіная.

Возьмем такое пытанне, як сувязь беларускага мастацкага перакладу з перакладам рускім і украінскім. Разглядаць яго трэба грунтоўна, усебакова, у канкрэтных праяўленнях, а не хапацца за павярхоўнае выяўленне сувязей беларускіх перакладчыкаў з дзеячамі рускай і украінскай літаратуры, як гэта часам робіць Н. Лапідус. Правільна адзначыўшы вялікі ўплыў М. Горкага на перакладчыцкую дзейнасць М. Багдановіча, даследчык для пацвярджэння спасылаецца на такі факт: «У 1917 годзе быў выдадзены пад рэдакцыяй М. Горкага і В. Брусава «Альманах финляндской литературы», дзе, побач з іншымі фінскімі паэтамі, быў прадстаўлены Рунеберг, творы якога на беларускую мову пераклаў і М. Багдановіч». Дзіўная логіка! Зрэшты, ад даследчыка хацелася б больш увагі ўвогуле да гісторыка-літаратурных фактаў.

У нас да гэтага часу няма яснай думкі аб гісторыі станаўлення беларускага мастацкага перакладу, няма навукова абгрунтаванай перыядызацыі яго развіцця. На жаль, не сказаў тут новага слова і даследчык. Н. Лапідус, напрыклад, сцвярджае, што ў «дваццатыя гады цяперашняга стагоддзя... ужо былі закладзены асновы беларускага мастацкага перакладу». Але ж асновы гэтыя былі закладзены значна раней, яшчэ ў дарэвалюцыйнай беларускай літаратуры. Відаць, у 20-я гады наступіў якасна новы этап, адбывалася станаўленне на Беларусі **савецкай** школы мастацкага перакладу.

Надзвычай складанае пытанне — пераемнасць традыцый у станаўленні беларускага перакладчыцкага майстэрства. Галоўнае тут — высветліць, **як** лепшыя традыцыі заснавальнікаў беларускага мастацкага перакладу былі развіты наступнымі пакаленнямі перакладчыкаў. Выявіць гэта можна шляхам супастаўлення розных перакладаў аднаго і таго ж твора з канкрэтным аналізам гэтых перакладаў. Ад простага выстаўлення ацэнак, прытым па вельмі вузкай шкале, карысці мала. Н. Лапідус робіць менавіта так. Супаставіўшы пераклады верша Гейнэ «Ein Jüngling liebt ein Mädchen», зробленыя М. Багдановічам і Ю. Гаўруком, даследчык адзначае: «Абодва перакладчыкі здолелі ўлавіць і перадаць сродкамі беларускай мовы тонкую іронію аўтара, які, імкнучыся падкрэсліць трывіяльнасць сітуацыі, тройчы ў першай страфе ўжывае слова «and (e) re» — «другі». М. Багдановіч тройчы паўтарае слова «іншы», а Ю. Гаўрук — яго сінонім «другі». М. Багдановіч і Ю. Гаўрук здолелі перадаць і лаканічнасць апошняй страфы гейнаўскага верша».

А між тым пераклады гэтыя далёка не раўнацэнныя. Верш М. Багдановіча больш выразны, паэтычны. Яркім экспрэсіўным словам М. Багдановіча — «шчыра любіць», «да сэрца прыпаў» — адпавядаюць стылістычна нейтральныя ў Ю. Гаўрука: «пакахаў», «спадабаўся». Гэты верш Гейнэ не проста іранічны, але і трагічны (трагічная іронія — аснова эстэтыкі рамантызму). Гэты матыў верша даследчык увогуле не заўважыў. Трагізм банальнай сітуацыі разлучаных закаханых выразна адчуваецца ў М. Багдановіча:

За першага, хто ні спаткаўся,
Дзяўчына са злосці ідзе.
**Дзяцюк жа марнее і губіць
Жыццё малады ў нудзе.**

У Ю. Гаўрука трагічны вобраз юнака адсутнічае ў падрадковым. Замест дакладных і вывераных слоў, якія знайшоў М. Багдановіч, у Ю. Гаўрука празаічныя, неабавязковыя («не чакаўшы канца», «забыла свайго хлапца»), якія не маюць ні сэнсавай, ні мастацкай нагрузкі. Гэты пераклад Ю. Гаўрука ўзяты з яго першага зборніка «Кветкі з чужых палёў» (Мінск, 1928). Дасягненні сталага перакладчыцкага майстэрства Ю. Гаўрука агульнавядомыя («Гамлет» Шэкспіра, «Германія» Гейнэ, балады Шылера, вершы Пушкіна). Рост перакладчыцкага таленту Ю. Гаўрука не толькі паказвае рост індывідуальнага майстэрства перакладчыка, але і пэўным чынам адлюстроўвае развіццё ўсёй савецкай школы мастацкага перакладу на Беларусі.

Не трэба перабольшваць і значэння чыста фармальных аспектаў перакладу, настойваць на прынцыповых эквілінеарнасці і эквіметрыі, тым больш, калі разглядаць іх занадта спрошчана. Нагадаю адзін прыклад. Пры перакладзе верша Байрана «When we two parted» («Расставанне») С. Агніцкі скрупулёзна захаваў памер і графічную арганізацыю арыгінала і ў выніку бадзёры рытм прыйшоў у супярэчнасць з сумным і трагічным зместам верша. Наадварот, Я. Семяжон замяніў чатырохстопны харэй лірычнага шэдэўра Байрана «A fragment» («Фрагмент») на шасцістопны ямб і лепш перадаў элегічны настрой твора.

Н. Лапідус папракае беларускіх перакладчыкаў за тое, што яны не заўсёды захоўваюць метафарычнасць мовы Шэкспіра. Думка сама па сабе справядлівая, дакор слушны, але прыклады падабраны аўтарам не зусім пераканаўчыя. Трэба адрозніваць індывідуальную метафарычнасць Шэкспіра — неад'емную ўласцівасць яго стылю — ад ідыяматычнасці англійскай мовы наогул. Перакладчыку неабходна мець вялікі такт і густ, каб, захоўваючы шэкспіраўскую, часта ўскладнёную, метафарычнасць, не прыйсці ў супярэчнасць з законамі роднай мовы. Таму, мне думаецца, нельга арыентаваць беларускіх перакладчыкаў, як гэта робіць Н. Лапідус, на перадачу **ўсіх** метафар Шэкспіра без разумнай іх дыферэнцыяцыі. Рускія і беларускія перакладчыкі маюць рацыю, калі перадаюць словы Дожа з «Атэла»: «Гэта справа крычыць — паспяшайце, і адказам павінна быць хуткасць» наступным чынам: «Дело призывает к спешке» (М. Лазінскі), «...событья торопят нас (Б. Пастарнак), «Справы на першым месцы ў нас» (Ю. Гаўрук). І не зразумела, чаму Н. Лапідус аддае перавагу перакладу М. Лазінскага, бачачы ў ім узнаўленне метафарычнасці арыгінала. Што датычыць вобразнага выразу караля Клаўдзія «плакаць адным вокам і смяяцца другім», то М. Лазінскі, імкнучыся перадаць гэты выраз, максімальна наблізіўшы яго да арыгінала, упадае ў буквалізм: «Одним смеясь, другим кручинясь оком». Пры гэтым перакладчык не перадае сэнс гэтай англійскай ідыёмы — «быць двурушным, няшчырым». Ю. Гаўрук пайшоў больш правільным шляхам. Ён здолеў захаваць сэнс ідыёмы, выкарыстоўваючы кантэкст, здолеў паказаць двурушнасць і няшчырасць узнёслых прамоў Клаўдзія.

У сувязі з гэтым незразумела таксама, чаму даследчыку не спадабалася двухсэнсоўнасць пытання Радрыга, які звяртаецца да Брабанцыо так: «Сіньёр, усе ў вас дома?» Калі ўзнавіць у памяці гэтую сцэну з «Атэла», то такая «вольнасць» беларускага перакладчыка не супярэчыць арыгіналу. Тэатру Шэкспіра наогул характэрны ўсялякага роду каламбуры і вострыя слоўцы, якія падабаліся тагачасным гледачам і жыва ўспрымаліся імі.

Перакладамі санетаў Шэкспіра займаліся многія беларускія перакладчыкі. Не кожнага з іх спасцігалі ўдачы. Наконт ацэнкі іх работы можна і трэба спрачацца, але спрачацца, абапіраючыся на аналіз, на параўнальны аналіз перакладаў і арыгіналаў. На жаль, Н. Лапідус і тут падмяняе аналіз адвольнымі ацэнкамі, ён хутчэй арыентуецца на рускія пераклады С. Маршака, чым на арыгінал. Безумоўна, маршакоўскія пераклады — значная з'ява ў рускай шэкспірыяне. Але ў апошні час усё часцей гучаць галасы пра не зусім дакладную перадачу С. Маршаком стылю шэкспіраўскіх санетаў. Н. Лапідус, арыентуючыся на маршакоўскую інтэрпрэтацыю санетаў Шэкспіра, аддае перавагу перакладу 130-га санета, зробленаму Я. Семяжонам. А між тым вельмі лёгка даказаць, што беларускі перакладчык ішоў тут след у след за С. Маршаком. Супадаюць цэлыя радкі: «Ее глаза на звезды не похожи» — «На зоркі не падобны яе вочы»; «Не белоснежна плеч открытых кожа» — «Не беласнежан колер плеч дзявочых» і г. д.

Куды больш самастойны пры перакладзе 130-га санета Ул. Дубоўка. Ён здолеў больш дакладна ўзнавіць гэты гімн у гонар зямной жанчыны, хаця і ён не пазбегнуў некаторых недакладнасцей сваіх папярэднікаў. Напрыклад, цяжка зразумець, чаму рускія і беларускія перакладчыкі замяняюць яркі шэкспіраўскі вобраз «Вочы маёй гаспадыні зусім не падобныя на сонца» на больш звыклае параўнанне вачэй з зоркамі, ад перакладчыка да перакладчыка вандруе няправільны пераклад слова «damask'd» — рознага колеру (ружы рознага колеру перакладаюць як «дамаскія ружы»). Але затое Ул. Дубоўка ўдала пераклаў якраз тое месца, якое не далося ні С. Маршаку, ні Я. Семяжону:

Не параўнаць яе да руж
дамаскіх, —
Бяднейшы колер твару, на
руках,
І больш прыемны водар маюць
краскі,
Чым ад яе духмяных вуснаў
пах.
Люблю я вельмі слухаць голас
мілай,
Ды ўцехі больш мне музыка
нясе...

Тонка інструментавана Ул. Дубоўкам і наступнае двухрадкоўе:

Не знаю, як багіня дзе хадзіла,
Яна ж звычайна ходзіць, як
усе.

Амаль што даслоўна перадае ён радок: «Каралі шмат за вусны чырваней», тым не менш захоўвае павольнасць і напеўнасць верша, натуральнасць яго гучання. Мастацкі густ не здраджвае перакладчыку, калі ён смела піша: «Смугі яе грудзей» (літаральна — «яе грудзі смуглыя»), што адпавядае рэнесанснай адкрытасці і шчырасці Шэкспіра.

Ул. Дубоўку Н. Лапідус прадставіў у сваёй брашуры перакладам 66-га санета. У творчасці Шэкспіра гэты санет займае асаблівае месца, але з пункту гледжання перакладчыцкага майстэрства ён узноўлены Ул. Дубоўкам не зусім дакладна. Н. Лапідус піша: «Беларускі перакладчык здолеў захаваць і агульную паслядоўнасць думкі аўтара, асанансы арыгінала і нават паўтаральнасць (кальцо) рэфрэнаў «Tir'd with all these» («стамлёны ўсім гэтым» — «Стамлёны ўсім...»). У характарыстыцы гэтай зашмат тэрміналагічнай недакладнасці. Па-першае, ніякіх асанансаў у санеце Шэкспіра няма. Ёсць анафарычны паўтор злучніка «і» («and»), па-другое, санету як жанру не ўласцівы ніякія рэфрэны, тым больш кальцо рэфрэнаў. У гэтым санеце ёсць анафарычны паўтор першага і перадапошняга радкоў. Пра самае ж галоўнае даследчык — не сказаў: пра тое, што Ул. Дубоўка значна паслабіў акрэсленасць семантыка-сінтаксічнага паралелізму, выразнасць антытэзаў арыгінала, не здолеў вытрымаць афарыстычнасць і ўзвышана-патэтычны стыль, не перадаў персаніфікаваныя абагульненыя вобразы-ўвасабленні.

Увогуле, паэтычныя індывідуальнасці такіх розных перакладчыкаў, як Ю. Гаўрук, Ул. Дубоўка і Я. Семяжон, даўно заслугоўваюць увагі нашых крытыкаў і літаратуразнаўцаў. Сёе-тое паспрабаваў сказаць пра іх Н. Лапідус. У гэтым сэнсе найбольш пашанцавала Я. Семяжону. У прыватнасці, даследчык грунтоўна выявіў фальклорную аснову перакладчыцкага майстэрства Я. Семяжона, сувязь яго творчасці з народна-песеннымі традыцыямі беларускага народа, што асабліва хораша сказалася ў перакладах нацыянальнага шатландскага паэта Бёрнса. Але калі Н. Лапідус залічае ў творчы актыў Я. Семяжона і санеты Шэкспіра, і вершы Байрана, ён дапускае, мякка кажучы, нацяжку.

Як гэта ні парадаксальна, але адносныя няўдачы Я. Семяжона дапамагаюць ярчэй адцяніць і выкрышталізаваць яго паэтычную індывідуальнасць. Санеты Шэкспіра — не стыхія Я. Семяжона. У многім нездавальняюча зроблены ім і пераклады з Байрана.

Возьмем, напрыклад, вядомы верш Байрана «She walks in beauty». Вось літаральны пераклад першай страфы арыгінала:

Яна ідзе ў красе, падобная
да ночы
Бязвоблачных краін і зорных
нябёс.
І ўсё лепшае ад цемры
і яркасці (святла)
Спалучаецца ў яе постаці
і яе вачах.
Гэта ўсё так памякчана, да
такога пяшчотнага святла,
Якое неба не дае яркаму дню.

У Байрана мастацкі эфект заснаваны на кантрасце святла і цемры (і гэтая антытэза вытрымана строга і паслядоўна), на асаблівай музычнасці верша за кошт унутраных рыфмаў і асанансаў. Выразнасць і паэтычная ўражлівасць верша дасягаюцца не квяцістасцю і пышнасцю слоў, а дакладнасцю і зладжанасцю стылю, якія большай часткай выступаюць у іх прамым значэнні. У Я. Семяжона на першы план выступаюць зусім супрацьлеглыя мастацкія сродкі і прыёмы:

Як ноч у месячнай красе
Яна ідзе і аксаміты
Начных нябёс, і зоркі ўсе,
І траў духмяных малахіты,
Як сонца ў ранішняй расе
У позірку яе адбіты.

Вершы цудоўныя, але надта ж ужо далёкія ад арыгінала.

Н. Лапідус высока ацэньвае ўсе, без выключэння, пераклады Я. Семяжона з Байрана. Больш таго, даследчык сцвярджае: «Вопыт, прыдбаны Я. Семяжонам пры перакладзе Роберта Бёрнса, станоўча адбіўся ў яго перакладах сатырычнай паэзіі «малых форм» Байрана». Думаецца, што механічнае перанясенне Я. Семяжонам вопыту перакладаў эпіграм і эпітафій Бёрнса на сатырычныя мініяцюры Байрана, наадварот, якраз дрэнна адбілася на якасці гэтых перакладаў.

Возьмем, напрыклад, эпітафію Байрана «На самазабойства брытанскага міністра Каслры». Стылістычна нейтральным словам Байрана, тым не менш напоўненым шчырым абурэннем і вострай сатырай, адпавядаюць грубыя гутарковыя словы і выразы беларускага перакладчыка: у Байрана — «памёр», у Семяжона — «аддаў ты ўсе (?!) канцы» ці «здох». Беларускі перакладчык адвольна змяняе месца націску ў прозвішчы «Каслры», каб яно зрабілася сугучным са словам «гавары». А як можна каго-небудзь «рэзаць па лёгкіх»? Хіба толькі, каб зрыфмаваць «лёгкіх» — «з палёгкі»?

І пры перакладзе эпіграмы «На Вільяма Кобета» Я. Семяжон замест дакладнага ўзнаўлення сэнсу арыгінала аддае перавагу недарэчнай гульні словамі («Пэйн» — «напэўна») і дадае ад сябе нейкага «істца», якога даволі ўдала рыфмуе з «чыстцом» (хаця ў арыгінале ідзе гаворка пра пекла — «hell»).

Багаты матэрыял для ўдумлівага аналізу даюць пераклады верша Байрана «My soul is dark», зробленыя Ю. Гаўруком (2 варыянты), Я. Семяжонам і Ул. Дубоўкам. Даследчык не пакрыўдзіў нікога з іх і паставіў усім ім станоўчую ацэнку: «Усе гэтыя варыянты беларускіх перакладаў, якія мы прывялі вышэй, адэкватна ўзнаўляюць змест і форму байранаўскага твора». Затое пераклад Лермантава быў падвергнуты занадта строгай і прыдзірлівай крытыцы: «Пры супастаўленні з арыгіналам няцяжка пераканацца, што лермантаўскі пераклад не зусім дакладны і не перадае знешнія кампаненты арыгінала. Дакладна перадаючы **рытм** (?!), перакладчык не заўсёды захоўвае памер (?!) верша; калі чатырохстопны ямб вытрыманы ў Байрана на працягу ўсяго верша, то Лермантаў перамяжоўвае яго з шасцістопным ямбам, а таксама ўводзіць у тэкст свайго перакладу шэраг яркіх эпітэтаў, якія адсутнічаюць у арыгінале. Да таго ж Лермантаў змяняе канцоўку верша. Калі ў Байрана сказана «and break at once or yield to song» («або зломіцца адразу, або скарыцца песні»), то ў перакладзе канцоўка гучыць інакш: «теперь она полна, как кубок смерти, яда полный». Па-першае, цяжка ўявіць, як можна дакладна перадаць рытм верша, не захоўваючы яго памеру (відавочная тэрміналагічная блытаніна); па-другое, фармалістычныя патрабаванні да класічнага перакладу Лермантава — недарэчны.

Давайце паспрабуем запоўніць прабел даследчыка і прааналізуем беларускія пераклады гэтага верша Байрана. Арыгінал вызначаецца строгасцю і стройнасцю фармальнай арганізацыі: ён напісаны правільным чатырохстопным ямбам і складаецца з 2-х васьміradковых строф. Усе рыфмы мужчынскія, дакладныя, схема рыфмоўкі — ababbcbc, у кожнай страфе ёсць чатырохступенчатая рыфма (b), дзве другія (a і c) — перакрыжаваныя — пачынаюць і заканчваюць страфу. Гэтую складаную і стройную архітэктоніку арыгінала не перадае ніхто з беларускіх перакладчыкаў. Хаатычная рытміка-інтанацыйная арганізацыя 1-га варыянту перакладу Ю. Гаўрука — 2 страфы, перамяжоўванне пяцістопнага і чатырохстопнага ямба, схема рыфмоўкі — abbacdcd, дакладныя рыфмы чаргуюцца з няпоўнымі («наладзь» — «разгладзь», «не магу» — «прабягуць»). 2-гі варыянт Ю. Гаўрука з фармальнага боку больш стройны: перакрыжаваная рыфмоўка, паслядоўнае чаргаванне пяцістопнага і чатырохстопнага ямба. У Я. Семяжона пераклад зроблены правільным пяцістопным ямбам, рыфмоўка перакрыжаваная — (ababcdcd), чаргуюцца мужчынскія і жаночыя рыфмы, замест 2-х строф арыгінала ў яго, па сутнасці, 4 страфы. Стройнасць верша ў беларускіх перакладчыкаў дасягалася спрашчэннем яго архітэктонікі. Пераклады Ю. Гаўрука — сінтаксічна каструбаватыя, хоць другі варыянт крыху лепшы; у Я. Семяжона пераклад занадта вольны, у яго паявілася чамусьці «арфістка маладая», у якой «кволыя пальцы». Ясна што пераклады Ю. Гаўрука і Я. Семяжона (напомнім, што гэта раннія вопыты перакладчыкаў) не адпавядаюць сучасным патрабаванням. Таму і спатрэбіўся новы пераклад Ул. Дубоўкі, які больш дакладна і паэтычна ўзнавіў гэты твор Байрана на беларускай мове.

Праца Н. Лапідуса — першы крок на шляху стварэння гісторыі беларускага мастацкага перакладу. Недахопы яе — павучальныя. Відаць, аднаму даследчыку не пад сілу ўзняць, прытым з дастатковай паўнатой і глыбінёй, гэтую праблему. Відаць, патрэбны паасобныя манаграфіі і артыкулы літаратуразнаўчага характару пра найбольш значных нашых перакладчыкаў і лепшыя пераклады, пра набалелыя пытанні беларускага мастацкага перакладу. Гісторыя асваення беларускай літаратурай сусветнай класічнай спадчыны — надзённая патрэба нашага літаратурназнаўства.

ВІНШУЕМ З ЮБІЛЕЕМ!

ЛЮБОЎ ПРАЗ ГАДЫ

МІХАСЮ БЛІСЦІНАВУ—60 ГАДОЎ

Споўнілася 60 гадоў драматургу Міхасю Блісцінаву. З гэтай нагоды праўленне Саюза пісьменнікаў Беларусі накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Міхась Міхайлавіч!

У дзень Вашага юбілею мы, Вашы сябры — беларускія пісьменнікі, шлём Вам шчырае, гарачае прывітанне.

Вы аддалі свой талент драматургіі і кіно. Яшчэ ў даваенную пару нашы мясцовыя тэатры папаўнялі рэпертуар Вашымі цікавымі п'есамі.

У творчым набытку, які зрабіў вядомым Ваша імя, ёсць не толькі п'есы, але і празаічныя творы, мастацкія, навукова-папулярныя і дакументальныя сцэнарыі, па якіх пастаўлены фільмы. Асабліва гледачу запомніўся Ваш фільм «Строгая жанчына». Ён стаў значным дасягненнем пасляваеннага беларускага кіно, як фільм глыбокага грамадзянскага зместу.

З дасканалым веданнем сваёй справы Вы выступалі і выступаеце ў перыядычным друку з артыкуламі, рэцэнзіямі па пытаннях развіцця нашага кінамастацтва і кінадраматургіі.

Дарагі Міхась Міхайлавіч, сардэчна віншуем з днём шасцідзесяцігоддзя. Ад усяе душы жадаем Вам добрага здароўя, спаўнення ўсіх Вашых творчых задум, радасці ў асабістым жыцці».

Рэдакцыя газеты «Літаратура і мастацтва» таксама вітае юбіляра і ў сваю чаргу зычыць яму доўгіх гадоў жыцця і новых творчых поспехаў.

■

Міхась Блісцінаў пачаў пісаць рана. Першыя яго вершы друкаваліся ў літаратурным дадатку да газеты «Беларуская вёска» — «Чырвоны сейбіт», бабруйскай газеце «Камуніст», «Палескай праўдзе».

У 1929 годзе ён напісаў гісторыка-рэвалюцыйную п'есу «Агні Палесся», якая на 1-м Усебеларускім конкурсе на лепшы твор атрымала першую прэмію. А праз два-тры гады з-пад яго пяра для гуртковай мастацкай самадзейнасці выйшлі п'есы «Трактар», «Мох», «Ленінцы». Імя маладога аўтара набывала вядомасць. Міністэрства асветы БССР запрасіла здольнага драматурга, які да таго ж працаваў настаўнікам у Мінску на пасаду інспектара мастацкай самадзейнасці. Не пакідаючы працы, М. Блісцінаў паступае на вучобу ў Мінскі педінстытут на літаратурны факультэт. А неўзабаве ён становіцца загадчыкам аддзела газеты «Літаратура і мастацтва», а потым прызначаецца адказным сакратаром рэдакцыі.

Па камандзіроўцы аргкамітэта Саюза пісьменнікаў БССР Міхась Блісцінаў едзе на вучобу ў Маскву, у кінаакадэмію, якую паспяхова заканчвае ў 1938 годзе. Кіно стала яго любоўю на ўсё жыццё. Першы час працуе рэдактарам-кансультантам Камітэта па справах кіно пры СНК СССР у Маскве, потым пераводзіцца на кінастудыю «Савецкая Беларусь» на пасаду рэдактара сцэнарнага аддзела. Пасля вызвалення Заходняй Беларусі працаваў у рэдакцыі газеты «Вызвалены Беласток».

У час Вялікай Айчыннай вайны Міхась Блісцінаў удзельнічаў у баях з фашысцкімі захопнікамі на Паўночна-заходнім фронце, Курскай дузе, прымаў удзел у вызваленчым паходзе праз усю Украіну, Малдавію, Румынію, Венгрыю, Чэхаславакію. Але на гэтым яго ваенныя шляхі не скончыліся. Разам са сваім воінскім падраздзяленнем ён апынуўся ў Манголіі і Маньчжурыі.

На фронце ў сакавіку 1944 года быў прыняты ў члены КПСС.

Пасля дэмабілізацыі з радоў Савецкай Арміі зноў вярнуўся на работу ў Мінскую кінастудыю. У 1956 годзе за сцэнарый «Строгая жанчына» на Усесаюзным юбілейным конкурсе, прысвечаным 40-годдзю Кастрычніка, М. Блісцінаў атрымаў 3-ю прэмію. Фільм па гэтым сцэнарыі быў пастаўлены кінастудыяй «Беларусьфільм». На Усебеларускім конкурсе ў 1960 годзе за кінасцэнарый «Пастка» («Грэшніца») М. Блісцінаву была прысуджана 2-я прэмія. А за сцэнарый навукова-папулярнага фільма «Каларадскі жук» на Міжнародным фестывалі ў Браціславе ў 1965 годзе ён узнагароджаны дыпломам другой ступені.

За час працы ў кіно М. Блісцінаў стварыў больш двух дзесяткаў сцэнарыяў мастацкіх, дакументальных, вучэбных і навукова-папулярных фільмаў.

Не лічачы сцэнарыяў, М. Блісцінавым напісана сем п'ес, аповесць «Крыжы і ружы», апавяданні, нарысы.

Зараз ён удзельнічае ў стварэнні «Гісторыі Мінскага аўтазавода», заканчвае аповесць «Маньчжурскі арэх», апрацоўвае свае «Маньчжурскія дзённікі», рыхтуе новы сцэнарый «Паланянка».

Міхась Блісцінаў удумлівы і працавіты літаратар. Даўно варта было б яму сабраць лепшае, напісанае за шмат гадоў творчасці, і выдаць асобнай кніжкай.

Анатоль АСТРЭЙКА.

ЧАЛАВЕК ДУШЫ ХАРОШАЕ

Міхасю Іванавічу Досіну, майму даўняму другу, добраму, сціпламу чалавеку, споўняецца шэсцьдзесят гадоў.

Ён сапраўды сціплы чалавек, Міхась Досін. А між тым не кожны з нас, хто носіць у кішэні білет члена Саюза пісьменнікаў, зрабіў столькі дабра і карысці для нашай літаратуры, журналістыкі, кнігавыдавецкай справы, як за доўгія гады плённай працы зрабіў мой няўрымслівы таварыш.

Яшчэ ў трыццатыя гады ён быў рэдактарам газеты «Піянер Беларусі», дзе друкаваліся вершы многіх нашых паэтаў. І мне, і многім пачаткоўцам ён спрыяў выйсці да чытача. Некалькі год Міхась Досін працаваў у Дзяржаўным выдавецтве БССР, узначальваў рэдакцыю дзіцячай літаратуры, а пасля быў рэдактарам мастацкай літаратуры. Дабразычлівым, прынцыповым быў рэдактарам. Сваімі разумнымі парадамі дапамагаў аўтарам давесці творы да патрэбнага ладу.

У вераснёвы вызваленчы паход Міхась Досін апрануў шынель. І з таго часу аж да канца апошняй вайны не здымаў яго. На многіх франтавых дарогах месіў гразь і снег цяжкімі салдацкімі ботамі. Ад радавога салдата да падпалкоўніка вырас мужны воін-журналіст. Дыханнем грознага ваеннага часу, пачуццём сыноўняй любві да Радзімы, пафасам гераічных подзвігаў савецкіх воінаў, гневам да ворагаў былі напоўнены яго рэпартажы, нарысы, карэспандэнцыі з ратнага поля.

І пасля вайны ён яшчэ некаторы час працаваў у армейскіх газетах, быў намеснікам рэдактара воінскай газеты ў Германіі.

Пасля дэмабілізацыі з арміі Міхась Досін спачатку зноў працуе ў Дзяржаўным выдавецтве БССР, пасля — на радыё. Некаторы час узначальваў студыю тэлебачання.

Цяпер ён працуе адказным сакратаром часопіса «Беларусь». І ў газетах, і ў часопісах часта друкуе свае нарысы, рэпартажы, рэцэнзіі на творы беларускіх празаікаў і паэтаў...

З пашаны да шчырага друга, да чалавека шчодрага сэрца, напісаліся гэтыя радкі верша:

Твае ўжо скроні запарошаны,
Бяруць, браток, свае гады.
Ты, чалавек душы харошае,
І сёння сэрцам малады.

Пяюць шпакі каля шпакоўніцы,
Звіняць сініцы ў сасняку
Табе, ў запасе падпалкоўніку,
Табе, умельцу-грыбніку.

Ялінкі колюцца, як вожыкі,
А ты ў іх схованкі пранік:
Пад елачкай зрэзаеш ножыкам
Крамяны белы баравік.

Ён пахне мохам, лісцем,
сонейкам,
Ігліцай, цёплаю карой...
Дубровы спеў, духмян
сасоннікy,
Вядзеш у горад за сабой.

Нясеш лясное рэха ў кошыку,
А па расе — твае сляды.
Ты, чалавек душы харошае,
І сёння сэрцам малады.

Антон БЯЛЕВІЧ.

На практыцы ў бібліятэцы імя Янкі Купалы. Студэнтам III курса ёсць аб чым пагаварыць са старшым бібліятэкарам Г. Мельнікавай.

маюць велізарную. Дый бібліятэчная сетка расце. Каб задаволіць патрэбы ў кадрах, неабходна карэннае паляпшэнне ўсёй сістэмы падрыхтоўкі бібліятэчных работнікаў. Думаецца, і з гэтых меркаванняў Цэнтральны Камітэт Кампартыі Беларусі, наш урад прынялі адпаведнае рашэнне аб стварэнні ў Мінску Інстытута культуры.

—Аб гэтым рашэнні чытачы газеты «Літаратура і мастацтва» ўвогуле ведаюць. Але цікава пачуць і падрабязнасці.

— Інстытут ствараецца на базе бібліятэчнага факультэта і факультэта культасветработнікаў Мінскага тэатральнага інстытута. Ён будзе рыхтаваць адпаведна бібліятэчных і клубных работнікаў, рэжысёраў для самадзейных і прафесіянальных мастацкіх калектываў. Сёлета пачаўся набор на аддзяленне харавога дырыжыравання. Інстытут будзе мець асобнае памяшканне, праект якога ўжо распрацаваны і зацверджаны, у бліжэйшы час пачнецца будаўніцтва ў раёне Рабкораўскага завулка. Мяркуецца, што да канца 1972 года мы перасялімся ў новае памяшканне. Нам жа так трэба і аўдыторыі для заняткаў, і пакоі для гурткоў і лабараторных работ, і ўзорная бібліятэка для практыкі студэнтаў, бібліятэка, абсталяваная па апошнім слове бібліятэчнай навукі, з тэхнічнымі сродкамі, каб было дзе і чаму павучыцца... Зараз у нас такіх магчымасцей няма, і гэта адмоўна адбіваецца на якасці падрыхтоўкі бібліятэкараў.

— А што робіцца цяпер, у гэтых умовах, якія ёсць, каб палепшыць вучэбны працэс, паглыбіць навукова-даследчую працу?

— Перш за ўсё, мы імкнёмся дыферэнцыраваць вучэбны працэс, інакш кажучы — спецыялізаваць навучэнцаў у паасобных галінах бібліятэчнай і бібліяграфічнай справы. Так, у нас на працягу многіх гадоў існуе група бібліятэкараў дзіцячых бібліятэк, ствараецца аддзяленне тэхнічных бібліятэк. На факультэце працуе сем студэнцкіх гурткоў, якімі кіруюць вопытныя выкладчыкі факультэта, навукова-падрыхтоўчы гурток для першакурснікаў, гурток краязнаўчай бібліяграфіі, бібліяграфіі грамадска-палітычнай літаратуры, бібліяграфіі мастацкай літаратуры, гурток па вывучэнні запатрабаванняў і інтарэсаў чытачоў і інш. Шмат увагі надаецца семінарскім і практычным заняткам, якія праводзяцца ў інстытуцкіх аўдыторыях і ў лепшых бібліятэках Мінска. Вынікі заняткаў абмяркоўваюцца на пасяджэннях кафедраў. Да паслуг студэнтаў у нас маецца два кабінеты з фондамі спецыяльнай літаратуры і лабараторыя... Праўда, выкарыстаць іх на поўную сілу зараз мы не можам, бо і ў гэтых памяшканнях праводзяцца заняткі: цеснавата...

— Мы ўсё пра студэнтаў і студэнтаў. А што можна сказаць пра выкладчыкаў? Якія сілы прыцягнуты для выхавання бібліятэкараў? Якую навукова-даследчую працу яны вядуць?

—Свае навуковыя кадры з'явіліся толькі ў апошнія гады. Пераважная большасць нашых выкладчыкаў — гэта ўчарашнія студэнты факультэта, якія прайшлі аспірантуру або добра паказалі сябе на практыцы. Калі ў 1944 годзе на факультэце працаваў толькі адзін вядомы знаўца кнігі і бібліяграфіі, дырэктар Дзяржаўнай бібліятэкі БССР І. Сіманоўскі, то цяпер тут працуе 23 чалавекі, у тым ліку 4 дацэнты і кандыдаты навук, 13 старшых выкладчыкаў. Яны ўжо заняліся навуковай працай, ствараюць падручнікі і вучэбныя дапаможнікі. Так, загадчык кафедры бібліяграфіі М. Талкачоў, выдаўшы «Кароткія асновы бібліяграфіі», завяршае манаграфію па беларускай краязнаўчай бібліяграфіі. Кандыдат педагагічных навук В. Лявончыкаў працуе над падручнікам па агульнай беларускай бібліяграфіі, кандыдат педагагічных навук М. Пакала і загадчык кафедры бібліятэказнаўства Н. Калоска — над гісторыяй бібліятэк Беларусі. Многія выкладчыкі — Л. Буракіна, Н. Калоска, Н. Цацуліна і іншыя — завяршаюць кандыдацкія дысертацыі. Апроч таго, усе выкладчыкі з'яўляюцца слухачамі навукова-тэарэтычных метадалагічных семінараў па спецыяльных дысцыплінах, прымаюць актыўны ўдзел у штогадовых навукова-тэарэтычных канферэнцыях, на якіх выступаюць з дакладамі і паведамленнямі.

— Ці падтрымлівае факультэт сувязі з выпускнікамі? Цікава ж ведаць, які далейшы лёс гэтых людзей, як яны паказалі сябе?

— Каля дзвюх тысяч чалавек — гэта вельмі многа, каб падтрымліваць сувязь з кожным. Але, наогул, сувязь з выхаванцамі мы падтрымліваем. Нашы студэнты штогод праходзяць практыку ў абласных, гарадскіх і раённых бібліятэках, дзе кіраўнікамі іх практыкі якраз з'яўляюцца загадчыкі бібліятэк, нашы былыя выпускнікі. Яны і з намі раяцца, і мы іх часта наведваем. Вопыт лепшых работнікаў мы так ці інакш абагульняем і выкарыстоўваем у сваіх лекцыйных курсах. Зараз збіраем матэрыялы аб іх рабоце для асобнага альбома. Некаторыя выпускнікі рыхтуюць даклады аб вопыце сваёй работы, з якімі выступяць перад студэнтамі на бліжэйшай навукова-тэарэтычнай канферэнцыі. Будзем запрашаць некаторых практыкаў для чытання факультатыўных лекцый. Многія нашы выпускнікі выраслі, узначалілі буйнейшыя бібліятэкі рэспублікі (Э. Цыганкоў — дырэктар Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна, П. Архіпец — дырэктар урадавай бібліятэкі імя А. М. Горкага, П. Мельнічонак — дырэктар Гродзенскай абласной бібліятэкі імя Я. Ф. Карскага, А. Філімонаў — намеснік дырэктара Віцебскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна). Частка нашых выпускнікоў вылучана на адказную партыйную і камсамольскую работу.

— Як рыхтуецца факультэт да знамянальнай даты — 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна?

— Зараз студэнты здаюць ленінскі залік, рыхтуюць даклады на студэнцкую навуковую канферэнцыю. У кабінетах і лабараторыях арганізаваны выстаўкі ленінскіх прац: «У. І. Ленін аб бібліяграфіі», «Выканаем запаветы У. І. Леніна па бібліятэчнай справе».

Да сваёй навукова-тэарэтычнай канферэнцыі, прысвечанай Ленінскаму юбілею, рыхтуюцца таксама і выкладчыкі. Ленінскі юбілей будзе вялікім стымулам для ажыўлення ўсёй навукова-творчай і ідэйна-выхаваўчай работы.

— Бібліятэкару часта даводзіцца рабіць многа дадатковага акрамя сваёй непасрэднай работы: быць і лектарам-прапагандыстам, арганізатарам самадзейнасці і да т. п. Як рыхтуюцца студэнты да гэтай дзейнасці?

— За час вучобы студэнты калектыўна наведваюць памятныя і гістарычныя мясціны Мінска і рэспублікі, абмяркоўваюць кінафільмы і спектаклі.

Цікава прайшоў у гэтым годзе так званы «Зорны паход» студэнтаў па месцах баявой і працоўнай славы нашай рэспублікі. Удзельнікі паходу не толькі пазнавалі мужную гісторыю свайго народа, але і выступалі перад насельніцтвам з дакладамі і гутаркамі, давалі канцэрты мастацкай самадзейнасці. А паказаць студэнтам ёсць што. У нас маецца вялікі жаночы хор. Многія студэнты займаюцца на аддзяленні факультэта грамадскіх прафесій, на аддзяленні лектараў-прапагандыстаў, рыхтуюць і чытаюць свае лекцыі. З лекцыяй аб Мінскім падполлі выступае студэнтка Н. Лойка, з лекцыяй аб удзеле ў партызанскім руху ў гады Айчыннай вайны — студэнтка М. Меклер.

Для нашых студэнтаў стала ўжо традыцыяй летнія канікулы праводзіць на новабудоўлях у калгасах і саўгасах Беларусі, Крымскай вобласці, Казахстана.

Студэнты шэфствуюць над бібліятэкамі Мінска, Смалявіцкага раёна, арганізуюць там масавую прапаганду кнігі, наладжваюць канферэнцыі чытачоў. Мы прытрымліваемся таго пункту гледжання, што лепшым выхавацелем студэнтаў з'яўляецца само жыццё, грамадская праца сярод людзей, і таму імкнёмся як мага больш моладзі далучыць да такой працы, выхаваць высокасвядомых, актыўных грамадзян і добрых спецыялістаў.

Гутарку вёў В. БУРАН.

. Усім хочацца, каб юбілейны альбом быў прыгожым..

З ДАЛЕКІХ ПАДАРОЖЖАЎ

Леў Аўэрбах

Дзве краіны за два тыдні

ШВЕЙЦАРСКАЯ МУЗЫКА

Швейцарыя не дала пакуль чалавецтву кампазітара сусветнага маштабу, але ў гісторыі швейцарскай музыкі запісана нямала таленавітых імёнаў. На жаль, швейцарская музыка нам мала вядома. Тым больш трэба было хоць крыху з ёй пазнаёміцца, тым больш цікава нам было сустрэцца са швейцарскімі музычнымі дзеячамі. Першае знаёмства са швейцарскай музыкай было нязвычайнае. На адной з сельскіх дарог нашаму аўтобусу заступілі шлях статак кароў. У кожнай на шыі — пірольскі званочак: каб не згубілася ў гарах. Званочкі розных гаасаў і самых розных памераў — ад вельмі маленькіх, з чарачку, якія вісяць на вузкіх стужках, да вельмі вялікіх, з вядро — і стужкі адпаведна шырокія, з арыгінальным нацыянальным арнаментам. Павольна ідзе статак — і гучыць дзівосная музыка, своеасаблівага каларыту і незвычайнай поліфаніі, нягучная, мірная і вельмі прыемная.

«Швейцарскае таварыства аўтараў і выдаўцоў» арганізавала ў наш гонар прыём і сустрэчу са швейцарскімі кампазітарамі. Звярнуў увагу: гэта не таварыства кампазітараў, а нешта падобнае на наша «Упраўленне па ахове аўтарскіх правоў». Мы задавалі нашым калегам у Аўстрыі і Швейцарыі пытанні, ці ёсць у іх творчыя саюзы кампазітараў, ці праводзяцца дыскусіі, абмеркаванні новых твораў, творчыя сустрэчы. Аказалася, не! Кожны сам за сябе. Калі дыскусія, дык або ў друку, або ў афіцыйным сімпозіуме. Саюзы кампазітараў ёсць, але аб'яднанне чыста фармальнае. Затое фінансавы бок заўсёды адыгрывае першаступеннае значэнне. Іменна таму «Швейцарскае таварыства аўтараў і выдаўцоў», якое стаіць на варце фінансавых інтарэсаў кампазітараў, арганізацыя вельмі аўтарытэтная і магутная. У «Таварыства» — цудоўны новы будынак з самымі рознымі службамі, сярод якіх ледзь не цэнтральнае месца займае служба налічэння аўтарскага ганарару. Дырэктар «Таварыства» пан Ухтэнхаген паказаў нам сваю «гаспадарку», паказаў увесь працэс — ад паступлення рапарцічак на выкананыя творы да электроннай вылічальнай машыны — прадмета асобай гордасці дырэктара,—якая робіць канчатковае налічэнне ганарару.

У вялікай зале знаходзіцца цэнтральная картатэка, дзе зарэгістраваны ўсе творы, якія калі-небудзь выконваліся ў Швейцарыі, у тым ліку па радыё і тэлебачанні, у царкве і нават на фабрыцы або на заводзе, дзе музыка іграецца ў час работы; адусюль паступаюць аўтарскія адлічэнні, незалежна ад таго, які кампазітар: швейцарац або іншаземец. Кампазітараў — членаў нашай групы зацікавіла: ці зафіксавана тут выкананне іх твораў? Аказалася — зафіксавана! Найбольшая колькасць выпала на долю Салаўёва-Сядога, але і Фрадкін, і Кац, і Юрый Лявіцін знайшлі ў картатэцы свае імёны. Мне, натуральна, хацелася даведацца, ці выконваліся ў Швейцарыі творы беларускіх кампазітараў. Праверыць картатэку па ўсіх прозвішчах было немагчыма, бо супрацоўнік, які дапамагаў нам, мог удзяліць толькі нямнога часу. І ўсё ж два прозвішчы я знайшоў: І. Любана (песня «Будзьце здаровы») і Н. Сакалоўскага (песня «Нёман»). Савецкі Саюз пакуль яшчэ не ўдзельнічае ў Бернскай канвенцыі па міжнародных разліках аўтарскага ганарару; на гэту тэму зараз вядуцца перагаворы.

Гасцінныя гаспадары прадэманстравалі нам у механічным запісе цэлы рад твораў швейцарскіх кампазітараў, сярод якіх нямала па-сапраўднаму таленавітых. Была пастаўлена на прайгравальнік пласцінка з запісам Чацвёртай сімфоніі французскага кампазітара Арцюра Анегера, швейцарца па паходжанні. У адной з частак сімфоніі гучыць сапраўдная швейцарская народная мелодыя; калі прайграваўся гэты эпізод, вочы швейцарскіх музыкантаў заіскрыліся радасцю. Нам была зразумелая і блізкая гэта патрыятычная зацікаўленасць у папулярызацыі фалькл орных напеваў.

Вельмі цікавай была гутарка з прысутнымі на прыёме швейцарскімі кампазітарамі і музыказнаўцамі Францам Цішхаўзерам, Уладзімірам Фоглем (даўні выхадзец з Расіі), Гансам Штайнбекам і іншымі. Яны расказвалі, што ў Швейцарыі кампазітар, як правіла, не можа жыць на аўтарскі ганарар: ён вымушаны працаваць на радыё, у выдавецтве, кансерваторыі і г. д. Толькі адзінкі, часцей за ўсё аўтары лёгкай музыкі, джазавых баевікоў, атрымліваюць больш буйны ганарар. А тым, хто піша оперы, сімфоніі, кантаты, даводзіцца туга.

«Швейцарскае таварыства аўтараў і выдаўцоў» выдае музычны часопіс, публікуе анталогію швейцарскай музыкі, выпускае серыі пласцінак з запісамі ўсяго лепшага, што створана было швейцарскімі кампазітарамі. Камплекты пласцінак былі падораны і нам на памяць. У сваю чаргу мы падарылі швейцарскім музыкантам ноты і пласцінкі савецкай музыкі.

ЦЮРЫХСКІ ФЕСТЫВАЛЬ

У Цюрыху праводзіцца штогадовы фестываль «Інтэрнацыянальныя чэрвеньскія святочныя тыдні». Мы былі на адкрыцці фестывалю, на цюрыхскай прэм'еры оперы нямецкага кампазітара (з ФРГ) Ганса Хенцэ «Кароль-алень», якая напісана па матывах аднайменнай казкі італьянскага драматурга і паэта Карла Гоцы. Казачная сімволіка (алень — сімвал свабоды) атрымала сучаснае прачытанне. Ганс Хенцэ адчуў у сваёй творчасці ўплыў многіх кампазітараў-сучаснікаў: Альбана Берга і Эрыка Саці, Курта Вайяля і Франца Шрэкера. Але ў музыцы оперы «Кароль-алень» адчуваецца моцная індывідуальнасць і самога Хенцэ. Музыка вельмі выразная, кампазітар не баіцца закончаных вакальных нумароў, пявучых мелодый. Хенцэ карыстаецца серыйнай і дадэкафоннай тэхнікай, але не адмаўляецца і ад танальнай музыкі. Віртуозна распрацавана партыя аркестра, дзе асобая роля адведзена клавесіну, фартэпіяна, чэлесце, фісгармоніі, клавішным званочкам, арфе, ударным інструментам.

У артыстычным складзе не было імён сусветных гастралёраў, хоць некаторыя зоркі試 опернай сцэны, напрыклад, Біргіт Нільсан, і прыехалі ў Цюрых для ўдзелу ў іншых спектаклях. Але і ў оперы «Кароль-алень» акцёрскі ансамбль быў даволі высокі. Спадабалася нам Рэната Ленарт у ролі Кастанцы і, асабліва, Рыхард ван Фроман — Чэка. Дырыжыраваў спектаклем сам Хенцэ. У публікі, якая перапоўніла тэатр, нягледзячы на вельмі высокія цэны на білеты, опера мела вялікі і заслужаны поспех.

У рамках цюрыхскага фестывалю была адкрыта багатая выстаўка манускрыптаў, якія ўзяты з прыватных калекцый: рукапісы кампазітараў — ад Гайдна да Пендэрэцкага. Апошні нотны радок, напісаны рукой Бетховена, ужо зусім неразборлівы; пісьмы Роберта Шумана; рукапісная партытура Чацвёртай сімфоніі Брамса; рукапісы Анегера, Шонберга, Хіндэміта, Стравінскага...

Асабліва многа рукапісаў Рыхарда Вагнера. Удзельнік дрэздэнскага рэвалюцыйнага паўстання 1849 года, Вагнер, якога пасля падаўлення паўстання праследвала паліцыя, уцёк у Швейцарыю, дзе правёў як палітычны эмігрант дзесяць гадоў. Тут ён стварыў оперу «Трыстан і Ізольда» — вось пад шклом чарназыя накіды і чыставыя рукапісы гэтага выдатнага твора. Прыцягваюць увагу рукапісы раманса «Мары» на вершы Мацільды Везендонк, які стаў эпізодам оперы «Трыстан і Ізольда» і вальса Вагнера. Так, вялікі рэфарматар оперы, які з пагардай ставіўся да музыкі быту, вымушаны быў дзеля заробку пісаць танцавальную музыку, полькі і вальсы. Вось ён — «Цюрыхскі, усімі любімы вальс» Вагнера!

Своеасаблівым працягам гэтай выстаўкі з'явілася для нас наведванне музея Вагнера ў Люцэрне. Калі ў 50-я гады Вагнер быў палітычным эмігрантам, дык у 1866 годзе ён прыехаў у Швейцарыю ў іншай якасці. Дабіўшыся амністыі, абласканы маладым баварскім каралём Людвігам Другім, пазбаўлены матэрыяльных клопатаў, ён пасяліўся на віле «Трыбшэн», непадалёк ад Люцэрна, дзе правёў у міры і спакоі, у творчай працы шэсць радасных гадоў, чаму нямала садзейнічала шчаслівае сямейнае жыццё з другой жонкай Казімай, дачкой Ферэнца Ліста. У гэты час Вагнер у творчасці — вялікі кампазітар, вакол імя якога ззяе німб сусветнай славы. Але ў яго філасофскіх поглядах, на жаль, сталі праяўляцца рэакцыйна-ідэалістычныя рысы.

Віла «Трыбшэн» стаіць на беразе Фірвальдштэцкага возера, аднаго з прыгажэйшых у Швейцарыі, услаўленага паэтамі і кампазітарамі. Вагнер напісаў тут сімфанічную п'есу «Зігфрыд-ідылія» (водгук на нараджэнне сына Зігфрыда), закончыў оперы «Мейстэрзінгеры» і «Зігфрыд», працаваў над операй «Пагібель багоў». У музеі сабраны многія рукапісы Вагнера, яго ноты і кнігі, прадметы быту. Захоўваецца тут і багатая калекцыя музычных інструментаў, сабраная кампазітарам. Ёсць у калекцыі і руская балалайка, якую Вагнер прывёз з Расіі, дзе ён гастраліраваў, як кампазітар-дырыжор у 1863-м годзе. Арыгінальная мандола з калекцыі: італьянскі майстар зрабіў галоўку грыфа інструмента ў выглядзе бюста Вагнера — адно са сведчанняў культа Вагнера.

У ЦЮРЫХСКАЙ КАНСЕРВАТОРЫІ

Мы былі запрошаны ў цюрыхскую кансерваторыю, дзе сустрэліся з прафесарам класа фартэпіяна балгарынам Савам Сававым і яго студэнтамі. Сустрэча пачалася з канцэрта: студэнты выканалі праграму, спецыяльна складзеную з твораў Шонберга, Берга, Веберна, Месіяна і Кейджа. Кампазітары новай венскай школы былі прадстаўлены сваімі раннімі творамі, у якіх яшчэ няма крайнасцей мадэрністычных навацый. Саната Берга, тры п'есы Шонберга, варыяцыі Веберна — усё гэта даволі добрая музыка, цалкам, так сказаць, «нармальная», якая натуральна ўспрымаецца. Самае лепшае ўражанне пакінула адна з п'ес француза Аліўе Месіяна з яго цыкла «Каталог птушак». Нічога натуралістычна-гукапераймальнага ў гэтай музыцы няма; разам з тым яна здзіўляе новымі гучаннямі, рытмічнай вытанчанасцю, незвычайнасцю кампазітарскага мыслення. Ды і сыграў яе студэнт 3-га курса юны барадач Вернер Берч з захапленнем і пераканаўча.

Апошнім нумарам выконваўся «Канцэрт для фартэпіяна з магнітафонам» (?!) амерыканскага кампазітара Джона Кейджа — і пачынаўся цырк. Адкацілі ўбок добры раяль і паставілі горшы, бо выкананне твораў Кейджа псуе не толькі густ слухачоў, але і раяль. Арыгінальная фанаграма Кейджа, якая гучала на магнітафоне, уяўляла запіс агідных шумаў, усялякіх віскаў, хрыпаў, бразгатання і іншага. Піяніст націскаў на клавішы не пальцамі, а лінейкай, у розных месцах клавіятуры, стукаў па клавішах кулаком, шчыпаў пальцамі струны ўнутры раяля, ляпаў пюпітрам і вечкам, часам сядзеў моўчкі і бяздзейна, адлічваючы па гадзінніку належныя секунды, стукаў ножнамі (так запісана ў нотах) па ножках раяля, а то і зусім адкінуў палку, якая падпірала крыло раяля, і яно ляпнула са злавесным стукам. Стала сапраўды шкада высакароднага інструмента. І яшчэ больш шкада юнака, які траціў на гэта шарлатанства час і здольнасці. Няўжо яму гэта, з дазволу сказаць, «музыка» сапраўды падабаецца? Потым мы ў яго запыталіся аб гэтым. Ён адказаў, што не, не падабаецца; любіць ён іграць Бетховена і Шапэна; а Кейджа ён вывучыў таму, што іншы раз гэта дае яму заработак... Так, цяжкі хлеб, нічога не скажаш... Калі юнак кончыў іграць, калі гэта можна назваць іграй, усталявалася цяжкае маўчанне. Нарэшце прафесар Саваў запытаўся ў нас: якое ўражанне? Салаўёў-Сядой адказаў з уласцівым яму мяккім гумарам, што ўсё добра, ды шкада, што юнак адлічваў секунды па швейцарскім гадзінніку: ён хлусіць — і паўзы былі даўжэйшыя, чым належыць.

Мы пашкадавалі, што ў праграму, прапанаваную нам, не ўвайшлі творы швейцарскай музыкі. Гэта выклікала здзіўленне С. Савава, які, аказваецца, не чакаў з нашага боку такой цікаўнасці. Выявілася, што цюрыхскія студэнты і прафесар дрэнна ведаюць і сучасную савецкую музыку, як і наогул культуру савецкага народа. І іх спробы проціпаставіць савецкай музыцы творчасць кампазітараў-«авангардзістаў», як навейшыя дасягненні музычнага мастацтва, з'явіліся смехатворнымі.

У швейцарскіх студэнтаў нямала сваіх клопатаў. Аб гэтым прынамсі расказаў падораны нам нумар студэнцкага часопіса «Дысананс», які выдаецца «Арганізацыяй музычных студэнтаў Цюрыха». Рэдактар часопіса студэнт Макс Ніфелер сказаў нам, што назва часопіса мае на ўвазе не музычны дысананс, а сацыяльны: паміж студэнтамі і грамадствам.

Адна з вастрэйшых праблем — празмерна высокая плата за вучобу. Артыкул часопіса «Дарагая музычная адукацыя або музыка як непатрэбнае мастацтва» прыводзіць пераканаўчыя лічбы. У цюрыхскай кансерваторыі студэнт-кларнетыст, напрыклад, павінен плаціць за летні семестр 696 франкаў і за зімовы — 805; усяго за навучальны год плата складае 1500 франкаў (швейцарскі франк роўны, прыблізна 20 капейкам). А аб тым, каб атрымаць стыпендыю, і гаворкі няма.

Але далей патрабаванняў умераных рэформ студэнты не адважваюцца ісці. У часопісе прыведзены тэкст звароту да студэнцтва: «Мы не хочам рэвалюцыі, нам патрэбны толькі рэформы. У іншых краінах студэнты выйшлі на вуліцу і ўступілі ў бой с паліцыяй. У нас не выйшлі». Становіцца зразумелым буржуазна-кансерватыўны характар студэнцкага таварыства і яго часопіса.

Своеасаблівая сістэма навучання ў цюрыхскай кансерваторыі. За чатыры гады рыхтуюцца музыканты-педагогі, а хто жадае спецыялізавацца як выканаўца-канцэртант, павінен, атрымаўшы дыплом педагога, прадоўжыць вучобу. Плата за вучэнне становіцца яшчэ большай, а вучыцца кожны можа столькі семестраў, колькі захоча, — пакуль не здасць тры спецыяльныя экзамены, пакуль не сыграе тры канцэртныя праграмы. Толькі пераадолеўшы гэтыя тры бар'еры, прэтэндэнт атрымлівае дыплом саліста-канцэртанта. Аснову праграм складае музыка кампазітараў XVIII і XIX стагоддзяў. Толькі ў трэцюю праграму можна ўключыць адзін твор кампазітара-«авангардзіста», які дазваляецца на экзамене іграць па нотах.

ТУТ ЖЫЎ ЛЕНІН

Уладзімір Ільіч правёў, як вядома, у эміграцыі каля 17-ці гадоў, немалая доля якіх прыпадае на Швейцарыю. У Жэневе. Берне, Цюрыху ёсць многа месц, дзе жыў Ленін. Мы зрабілі цікавую паездку, часткова паўтарыўшы маршрут падарожжа Леніна і Крупскай па Швейцарыі ўлетку 1904 года. Цікавую экскурсію правяла з намі супрацоўніца швейцарскага прадстаўніцтва «Інтурыста» М. Паўчынская, сапраўдны энтузіяст, улюбёная ў сваю тэму «Ленінскія мясціны ў Швейцарыі». У Цюрыху яна прывяла нас на вузкую, крутую вулічку Шпігельгасэ, дзе ў доме № 14, вядомым пад назвай «Цум Якобсбрунен». Ленін і Крупская здымалі пакой на другім паверсе ў шаўца Камерара. «Пакой быў не вельмі мэтазгодны, — успаміна ла Н. К. Крупская. — Стары змрочны дом будовы ледзь не XVI стагоддзя, двор смярдзючы. Можна было за тыя ж грошы мець намнога лепшы пакой, але мы даражылі гаспадарамі. Сям'я была рабочая, рэвалюцыйна настроеная, асуджала імперыялістычную вайну».

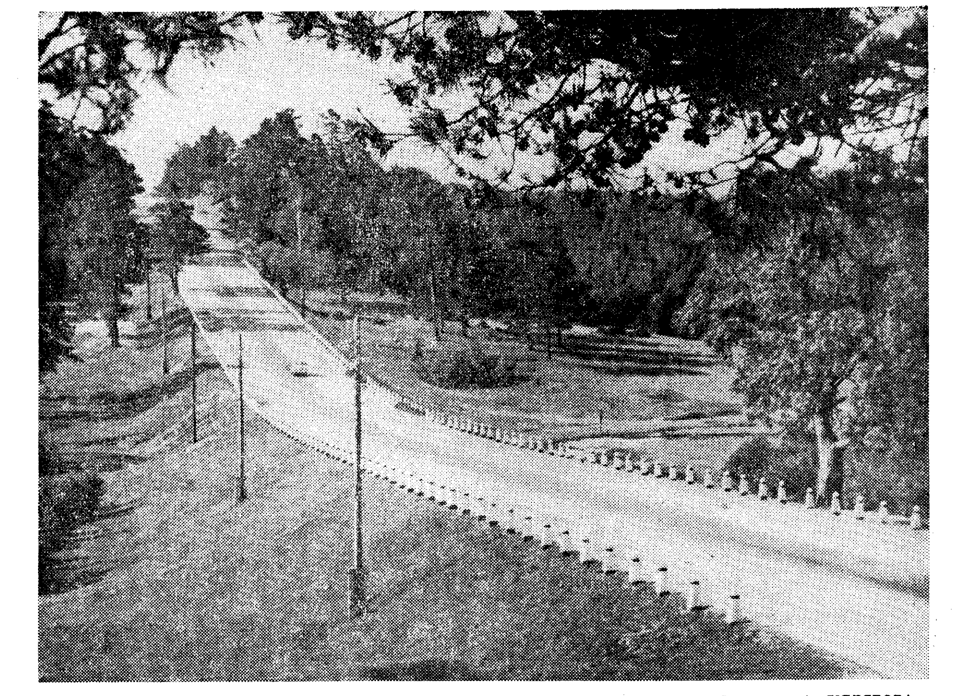
У 1927 годзе па рашэнні Цюрыхскага муніцыпальнага савета на фасадзе гэтага дома, пад вокнамі пакоя, дзе жылі Ленін і Крупская, была ўстаноўлена мемарыяльная дошка, на якой напісана: «Тут жыў з 21 лютага 1916 года па 2 красавіка 1917 года Ленін, правадыр рускай рэвалюцыі». М. Паўчынская расказала нам, што такіх мемарыяльных дошак у Швейцарыі вельмі мала; а кватэры-музея няма пакуль ні адной. Ідэя стварэння такога музея прапанавана даўно, але ажыццявіць яе цяжка, таму што ўсе кватэры, у якіх жылі Ленін і Крупская, належаць прыватным асобам, якія патрабуюць буйны выкуп. Зараз пытанне блізкае, як быццам, да свайго станоўчага вырашэння. Сярод швейцарскіх камуністаў аб'яўлены збор сродкаў, што дасць магчымасць выкупіць адну з кватэр. Выбар прыпаў на цюрыхскую кватэру — апошні эміграцкі прытулак Леніна.

Хочацца верыць, што да 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна музей-кватэра будзе адкрыта. І на гэту ціхую цюрыхскую вулічку Шпігельгасэ будуць прыходзіць тысячы і тысячы наведвальнікаў. Яны не толькі будуць стаяць на вуліцы, па якой многа разоў праходзіў Ленін, стаяць ля дома, у якім ён жыў, як стаялі мы — усхваляваныя, але незадаволеныя тым, што не можам зайсці ў пакой, які быў жыллём вялікага генія. Не, яны зойдуць у гэту кватэру-музей, убачаць тую гранічна сціплую абстаноўку, у якой жыў чалавек, што заснаваў пазней першую ў свеце пралетарскую дзяржаву, убачаць працы, створаныя ім тут, — а ў гэтым жа пакоі пісалася адно з фундаментальных даследаванняў Леніна: «Імперыялізм, як вышэйшая стадыя капіталізму», — яны пранікнуцца атмасферай, якой жыў Ленін, і яго вялікімі ідэямі камуністычнага пераўтварэння свету.

■

Пагодлай летняй раніцай самалёт «Аэрафлота» падняўся ў цюрыхскім аэрапорце, потым зрабіў прыпынак у Вене і, нарэшце, прызямліўся ў маскоўскім порце Шэрамецьева. Да трапу нашага самалёта кінуліся журналісты, фотакарэспандэнты і кінааператары: яны сустракалі швейцарскіх і аўстрыйскіх камуністаў, якія прыбылі ў Маскву на міжнародную Нараду камуністычных і рабочых партый. Сціплыя людзі, якія сядзелі побач з намі ў салоне самалёта, закліканы былі вырашаць разам з камуністамі іншых краін пытанні, якія датычыліся лёсу міру.

Заканчэнне. Пачатак у №№ 82, 83.

ДАРОГІ МАГІЛЁЎШЧЫНЫ.

Фотаэцюд А. СІДЛЯРОВА.

МАСТАЦТВА НА ТЫМ БАКУ

СВЯДОМЫ КУЛЬТ НАСІЛЛЯ

Нягледзячы на намаганні ўлад, крывавая злачыннасць у ЗША з кожным годам усё круцей падымаецца ўгору. Па апублікаваных нядаўна Федэральным бюро расследаванняў дадзеных, колькасць крымінальных злачынстваў у краіне за першыя шэсць месяцаў 1969 года вырасла на 9 працэнтаў у параўнанні з тым жа перыядам мінулага года. А колькасць аграбленняў за гэты ж час павялічылася на 17 працэнтаў. Прычым 61 працэнт усіх грабяжоў быў здзейснены з ужываннем агнястрэльнай зброі.

Такому росту злачыннасці ў немалой ступені садзейнічаюць тэлевізійныя перадачы. Амерыканская камісія па расследаванні насілля апублікавала нядаўна даклад, у якім выказваецца боязь у сувязі з празмерна вялікай колькасцю перадач, якія праслаўляюць культ насілля. Іх згубны ўплыў адбіваецца, у першую чаргу, на найбольш успрымальнай аўдыторыі — дзецях і падлетках. Часта яны праводзяць ля тэлевізара больш часу, чым на занятках у школе. Не дзіўна таму, што тэлеперадачы аказваюць уздзеянне на фарміраванне поглядаў і ўяўленняў юных амерыканцаў, прывіваючы ім смак да насілля.

Узяць хоць бы мультфільмы, якія кожную суботу паказваюць у ранішніх перадачах для дзяцей. Паводле сведчання Камісіі па расследаванні насілля, мультфільмы, якія перадаюць для дзяцей і падлеткаў, уяўляюць сабой праграмы тэлебачання, у якіх найбольш поўна праслаўляецца культ насілля. Тут і сцэны забойстваў, і рабункаў, і культ грошай. Усё гэта прыводзіць да таго, што маладыя амерыканцы пачынаюць паводзіць сябе ў рэальным жыцці зусім так, як «героі» на тэлевізійным экране. У дакладзе камісіі ўказваецца што тэлевізійныя кампаніі «вельмі рэдка паказваюць насілле як дзеянне незаконнае або непрымальнае з грамадскага пункту гледжання». Таму зразумела, чаму пераважная колькасць злачынстваў у Злучаных Штатах Амерыкі робіцца асобамі, якія не дасягнулі паўналецця.

Камісія, якая цэлы год уважліва вывучала праблему ўздзеяння тэлебачання на працэс фарміравання моладзі, заклікае нацыянальныя тэлевізійныя кампаніі звярнуць увагу на той факт, што «празмернае захапленне сцэнамі насілля ў забаўляльных праграмах садзейнічае распаўсюджванню насілля ў амерыканскім грамадстве».

Гэты заклік да разважнасці не новы. Можна не сумнявацца, што і на гэты раз ён застанецца марным лямантам у пустыні. Бо прадукцыя ідэалагічнай кухні амерыканскага імперыялізму якраз і разлічана на тое, каб адцягнуць моладзь ад рашэння важных сацыяльных, палітычных і эканамічных праблем, якія сталі перад краінай, і выхоўваць падрастаючае пакаленне ў духу «лепшых традыцый капіталізму».

С. САГАЙДАК,
(ТАСС).

Бернард Шоу — зноў з поспехам

Драматычны твор Бернарда Шоу «Назад да Мафусаіла» ідзе зараз з вялікім поспехам у Лондане ў тэатры Олд Вік, хоць у свой час сам Шоу папярэджваў, што рэжысёр і дырэктар тэатра якія асмеляцца паставіць гэту п'есу, несумненна, абанкруцяцца.

Рэжысёр тэатра Олд Вік раздзяліў п'есу на дзве часткі, і яна ідзе два вечары запар, прыцягваючы велізарную аўдыторыю. Многія маладыя людзі, якія бачаць п'есу ўпершыню, разумеюць, што глыбокія і мудрыя ідэі Шоу маюць непасрэдныя адносіны да праблемы сённяшняга дня.

Драма была напісана неўзабаве пасля першай сусветнай вайны, калі Шоу быў узрушаны масавым забойствам мільёнаў маладых людзей. Усю віну за гэта злачынства ён ускладаў на палітычных дзеячоў адпаведных капіталістычных краін.

Калі Шоу пісаў «Назад да Мафусаіла», ён быў ужо стары чалавек. У прадмове драматург скардзіўся: «Мой час канчаецца... Мае сілы слабеюць».

Тэма, развітая Шоу ў п'есе, заключаецца ў тым, што людзі жывуць недастаткова доўга і не паспяваюць набыць мудрасці, неабходнай для таго, каб справіцца з праблемамі цывілізацыі. Іншымі словамі, як толькі яны дасягаюць сталасці, яны паміраюць. Пісьменнік не заклікае ў сувязі з гэтым да палітычнай і эканамічнай рэвалюцыі, а ўскладае надзею на біялагічную рэвалюцыю. Іншымі словамі, чалавек, на думку Шоу, павінен пражыць 300 гадоў — і толькі тады ён набудзе дастатковую мудрасць, каб паспяхова спраўляцца з узнікшымі перад ім праблемамі.

Па сутнасці, драма «Назад да Мафусаіла» — гэта пяць п'ес, аб'яднаных адной. Крытыкі, якія прытрымліваюцца самых розных пунктаў гледжання, аднадушна лічаць, што лепшая з гэтых пяці п'ес — другая, у якой паказана, як два браты — вучоныя ўпершыню высоўваюць тэорыю даўгалецця. Справа ў тым, што Шоу паказвае тут двух палітычных дзеячоў (слаба замаскіраваных пад двух ліберальных лідараў перыяду першай сусветнай вайны — Лойд Джорджа і Герберта Асквіта), чыё двудушша і пагардлівае стаўленне да людзей ён выкрывае надзвычай дасціпна.

Г. КАЗЕНС,
карэспандэнт ТАСС.

Лондан.

ЧЫТАЙЦЕ І ВЫПІСВАЙЦЕ ГАЗЕТУ «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

ДАРАГІЯ ЧЫТАЧЫ!

Ідзе падпіска на газеты і часопісы на 1970 год. Звяртаемся да вас з просьбай: своечасова, не адкладваючы на апошнія тыдні года, падпісвайцеся на газету «Літаратура і мастацтва»!

Газета разлічана на шырокае кола творчай інтэлігенцыі, работнікаў культуры, кінафікацыі, аматараў літаратуры і мастацтва. На старонках газеты вы зможаце прачытаць новыя апавяданні, вершы, урыўкі з раманаў і аповесцей беларускіх пісьменнікаў, рэцэнзіі на кнігі, спектаклі, кінафільмы.

«Літаратура і мастацтва» знаёміць чытачоў з тэатральным, музычным, архітэктурным, культурным жыццём рэспублікі, друкуе выступленні пісьменнікаў, журналістаў, дзеячоў культуры і мастацтва па грамадскіх, прафесіянальных, маральна-этычных праблемах. Шырокае адлюстраванне знаходзяць у газеце пытанні вытворчай эстэтыкі.

Падпіска на газету «Літаратура і мастацтва» прымаецца без абмежавання ў гарадскіх аддзяленнях «Саюздруку», у канторах і аддзяленнях сувязі, а таксама грамадскімі распаўсюджвальнікамі друку.

Газета выходзіць два разы на тыдзень.

ПАДПІСНАЯ ЦАНА:

на год	— 4 руб. 20 кап.,
на 6 месяцаў	— 2 руб. 10 кап.,
на 3 месяцы	— 1 руб. 05 кап.,
на 1 месяц	— 35 кап.

У розніцу газета паступае ў абмежаванай колькасці.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

24 кастрычніка

Першая праграма. 9-15 — тэлебачанне — школе. Гісторыя. 10-ы клас. «З руін і попелу». 9-40 — «Тыя, хто пакарае хвалю». Кінанарыс. 10-00 — навіны (М). 10-15 — для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Малдаўская восень». Перадача з Кішынева. 10-45 — «Ташкент — горад хлебны». Мастацкі фільм (М). 12-25 — «Заўсёды на пасту». Агульнасаюзны рэпартаж. Да Дня савецкай міліцыі (М). 16-55 — праграма перадач. 17-00 — навіны (М). 17-15 — «Беларускія кампазітары — дзецям». Генрых Вагнер. 17-45 — для школьнікаў. «Ад малатка да лазера». Рэпартаж з выстаўкі станцыі юных тэхнікаў. 18-05 — «Панарама навін». 18-20 — «Дзелавыя сустрэчы». Аб рабоце заводскіх сталовых Мінска, Гомеля, Гродна. 19-00 — мастацкі фільм (М). 20-30 — «Эстафета навін» (М). 21-15 — «Песні барацьбы і гневу». Гісторыя стварэння рэвалюцыйнай песні «Смело, товарищи, в ногу!». 21-35 — «Сёння — рубеж перадавікоў, заўтра — здабытак кожнага». Перадача прысвечана перадавікам калгаса «Ясная паляна» Ашмянскага раёна Гродзенскай вобласці. 22-25 — спартыўная праграма.

Другая праграма. 17-15 — «Навука — вытворчасці». Тэлевізійны часопіс (М). 17-45 — «Гэта — Сочы». Перадача з Сочы. 18-00 — для школьнікаў. «Таямніцы пытальнай краіны». «У глыбіню стагоддзяў» (М). 18-30 — «Вынаходнікі». Тэлевізійны клуб (М). 19-00 — «Яўгеній Анегін». Фільм-опера. 20-45 — У свеце мастацтваў. «Вадзім Рындзін». «Саната». Кінанарысы. 21-15 — «Канцэртная зала». Выступаюць артысты эстрады Эстонскай ССР. Перадача з Таліна. 22-15 — «Фізкультура і спорт». Тэлечасопіс (М). 22-45 — «Як на вяселлі рускім». Музычнае тэатралізаванае прадстаўленне (М). 23-45 — навіны (М).

25 кастрычніка

Першая праграма. 11-30 — «Тыдзень планеты». Міжнародны агляд. 11-50 — «Музычная шкатулка». 12-10 — «Народны кантроль». Тэлевізійны часопіс. Тэлевізійны народны універсітэт. 13-00 — факультэт навукі і тэхнікі. «Навука і тэхнічны п[illegible]рэс» (М). 13-45 — факультэт к[illegible]туры. «Камунізм і культурная спадчына» (М). 14-30 — тэатр юнага гледача. «Тры жыцці». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля. Перадача з Ленінграда. 15-45 — «У свеце слова, вобразаў, фарбаў». Тэлевізійны альманах. 17-00 — навіны (М). 17-15 — праграма каляровага тэлебачання. Ч. Дзікенс. «Дзіўны джэнтльмен». Прэм'ера тэлеспектакля (М). 18-45 — «Уладары без масак». Перадача 1-я (М). 19-30 — да дня нараджэння камсамола. «Сэрца Банівура». Прэм'ера тэлевізійнага шматсерыйнага мастацкага фільма. 3-я серыя (М). 20-35 — навіны (М). 20-45 — «Ленінізм — сцяг нашай эпохі». «У адзінстве сілы камуністаў». 21-15 — праграма каляровага тэлебачання. «Васіль Сурыкаў». Мастацкі фільм (М). 22-45 — міжнародны конкурс прафесіяналаў — выканаўцаў бальнага танца. Перадача з Бельгіі (у запісе) (М). 24-00 — навіны (М).

26 кастрычніка

Першая праграма. 8-25 — праграма перадач. 8-30 — для студэнтаў тэхнікумаў. «Тэарэтычная механіка». 9-00 — «На зарадку станавіся!» (М). 9-15 — навіны (М). 9-30 — «Будзільнік». 10-00 — «Музычны кіёск». 10-30 — «Здароўе». Навукова-папулярная праграма (М). 11-00 — дзіцячы экран. «Чуня», «Ненасытная пчолка». Мультыплікацыйныя фільмы. «Цацкі». Музычны фільм. 11-40 — для школьнікаў. «У восені чатыры пары года...» Літаратурна-музычная кампазіцыя. 12-00 — для юнацтва. «Гісторыяй народжаны». Перадача 1-я (М). 12-30 — «Новыя гарызонты». Выступленне намесніка Старшыні Савета Міністраў БССР А. І. Золава аб тэхнічным прагрэсе ў мясцовай харчовай і лёгкай прамысловасці. 13-00 — Б. Ласкін. «Час кахаць». Спектакль Маскоўскага акадэмічнага тэатра імя У. Маякоўскага (М). У перапынках — навіны (М). 16-00 — для воінаў Савецкай Арміі і Флоту. «Маланкі ў пятліцах». Да 50-годдзя войск сувязі. 16-30 — «Сельская гадзіна». 17-30 — праграма каляровага тэлебачання. «Клуб кінападарожнікаў». 18-30 — «Апошні твор Рэмбранта». «Мастак невядомы». Кінанарысы (М). 18-50 — «Добры вечар». «Добрая раніца». Эстрадны агляд. 20-00 — да дня нараджэння камсамола. «Сэрца Банівура». Прэм'ера тэлевізійнага шматсерыйнага мастацкага фільма. 4-я серыя (М). 21-00 — «Панарама навін». 21-15 — «Ураджай — клопат агульны». Аб перадавым вопыце калгасаў і саўгасаў Маладзечанскага раёна. 21-40 — «Па вашых просьбах». Канцэрт. 22-10 — «Чалавек зямлі маёй». Тэленарыс пра старшыню калгаса «Светлы шлях» Героя Сацыялістычнай Працы У. М. Калачыка. 22-30 — тэлевізійны клуб «Колас». У нас у гасцях перадавікі сацыялістычнага спаборніцтва Маладзечанскага раёна.

КУТОК КАЛЕКЦЫЯНЕРА

ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ МАСТАЦТВА НАРОДАЎ УСХОДУ

Міністэрства сувязі СССР выпусціла серыю паштовых марак «Дзяржаўны музей мастацтва народаў Усходу», якая складаецца з пяці маляўнічых мастацкіх мініяцюр.

Гэты музей валодае багатымі калекцыямі твораў мастацтва, якія асвятляюць гісторыю мастацкай культуры народаў Усходу.

Аўтар серыі — вядомы савецкі мастак-марачнік Васілій Заўялаў, у якасці сюжэтаў выбраў найбольш цікавыя экспанаты.

На першай марцы намаляваны антычны рытон II стагоддзя да нашай эры, знойдзены ў Туркменскай ССР. Намінал мініяцюры — 4 капейкі.

Іранскі сасуд XIII стагоддзя «Сімург», выкананы ў выглядзе рэчаў жанчыны-птушкі і пакрыты глазурай, — такі сюжэт другой мініяцюры вартасцю 6 капеек.

На малюнку 12-капеечнай маркі, прысвечанай мастацтву Карэі VIII стагоддзя, адлюстравана галоўка «каным» (пані), выкананая з граніта.

Марка наміналам 16 капеек змяшчае бадзіставу — будзійскае бажаства. Гэта экспанат з Тыбету.

Завяршае серыю паштовая мініяцюра, якая ўзнаўляе японскую бронзавую скульптуру. Намінал яе — 22 капейкі.

Серыя надрукавана афсетным спосабам на мелаванай паперы.

Памер марак па перфарацыі — 30 на 42 міліметры. Зубцоўка грабеньчатая. Новая серыя атрымала па каталогу нумары: 3829, 3830, 3831, 3832, 3833.

Людміла КЕЛІМ,
(АДН).

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, А. С. ГРАЧАНІКАЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Індэкс 63856. Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. АТ 13342